*Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית | HATOREN | גליון לה (קלה)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. V — NEW YORK, NOVEMBER 22, 1918 — No. 35 (135)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres.; Sol. Lamport, Treas.; Daniel Persky, Sec'y).
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

הסתדרות אחיעבר
מודיעה בזה לכל העברים הנמצאים בניו־יורק,
שהמרכז העברי
ברחוב גרענד, מספר 263
פתוח
ביום: משעה 10 עד 3 אחה״צ. בערב: משעה 8.30 עד 12.

המרכז שלנו הולך ונעשה בית ועד לעברים. במרכז נמצאים עתוני הארץ והוץ־לארץ בכל השפות, ספרים וכדומה.

מי שרוצה לבלות שעה באטמוספירה עברית, על כוס תה ועל דפי־משחק באשקוקה ובדומינה, יבוא ויצטרף אל החבורה.

הכניסה חפשית.

ועד הבית של המרכז העברי.

זכרו את
יום הדגל
של הקרן הלאומית
שיהיה ביום השלישי דחנוכה
(יום א׳ ראשון לדצמבר)

VOL. V NEW YORK, NOVEMBER 22, 1918 No. 35

התרן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

—

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

—

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית | ניו־יורק, י"ח כסלו, תרע"ט | גליון שלשים והמשה

פרשת השבוע

הקונגרס הציוני הבא.

אם עדיין נחלקות הדעות בתוך ההסתדרות הציונית בנוגע להקונגרס היהודי האמריקאי, הנה אין מי שיחלוק, כי הגיעה השעה לאסוף את הקונגרס הציוני העולמי, לעבד את תכנית העבודה ולקבוע את שיטת העבודה, היינו, להחליט את המוקדם והמאוחר שבה, את העומד בשורה הראשונה ואת הטעון דחוי לפי התנאים הקיימים. נחיצות אסיפתו של הקונגרס הציוני היא כל־כך ברורה ומובנת לכל אחד, עד שאין שום צורך לבארה עוד יותר, מפני שהקונגרס הציוני הוא המוסד היחידי, שיש לו גם הכח המוסרי, גם הכח הרשמי כלפי חוץ, לנסח את תביעותיו של העם היהודי בנוגע לעתידותיה של ארץ־ישראל, וגם לעבד ולאשר את תכנית העבודה בשביל הגשמתן של התביעות הללו. כי אם גם נניח, שקונגרס יהודי אמריקאי או רוסי, או של מדינה אחרת, יקבל גם הוא את הפרו־גראמה הבאזילאית במילואה ויביע את רצונו להשתתף בעבודה הציונית, הלא גם אז לא תהיה לפניו דרך אחרת כי־אם להצטרף להסתדרות הציונית, כלומר: להכנס תחת דגלה ולהוסיף על אוכלוסיה. והיה אם יעלה מספרם של האלימנטים החדשים, בתוך ההסתדרות הציונית, על הישנים, תהיה להם היכולת לבחור בהנהגה משלהם ולהטביע את חותמם הם בתכנית החדשה. אבל אם נמצאים אנשים, ציוניים או בלתי־ציוניים; האומרים, כי השעה נותנת להם את האפשרות לברוא הסתדרות חדשה במקום ההסתדרות הציונית, לקחת את עמדתה ולרשת את מקומה, אינם אלא חולמים, טועים או מטעים. באופן הראשון נחוץ ללמדם פרק בהלכות התנועות הפוליטיות ולהסביר להם את ערכה של המסורה בנדון זה. באופן השני, אם אך משתמשים הם במצב הרוחות הסוער של הקהל ומכניסים במזיד, לשם מטרות פעוטות מפלגתיות, בלבול לתוך המחות, נחוץ לקרוע את המסכה מעל פניהם ולהראות לכל את קטנות מטרותיהם ואת כונתם לילך ולהזיק.

ויש להגיד מראש, כי גדולת תהיה חשיבותו של הקונגרס הציוני האחרון לא לבד מצד השפעתו על מהלך העבודה, כי־אם גם מצד הנקודה שנגענו בה. הקונגרס הזה ישים בבת־אחת קץ לכל המחשבות הזרות והמזימות המכוונות נגד ההסתדרות הציונית. שונאיה מבחוץ יוכחו לדעת, כי רפי־אונים הם להלחם כנגדה, ויניחו את כלי־נשקם מידם, ומתנגדיה מבפנים יחדלו מחלום חלום ירושה שאינה שלהם, ואם אך ציוניותם גדולה מהתנגדותם להסתדרות הציונית, ישובו לעבודה ציונית חיובית, תחת לעסוק בעבודת הריסה וסתירה, עבודה שלא היתה לתפארת לא למפלגתם ולא להרעיון, שבשמם נלחמו.

וכשהתחילו חושבים ומדברים על־דבר אסיפתו של הקונגרס הציוני, עלה על דעת רבים מהציוניים, כי טוב יהיה לקבוע את מקומו בארץ־ישראל המשוחררת, כדי שיסמן „קבוץ־גלויות" בזעיר־אנפין. הצעה כזו, כשהיא לעצמה, מתקבלת על הלב, ויש בה די יופי לשחד את הרעות. ובכל זאת עדיין היא צריכה עיון, ואי־אפשר לקבלה טרם שקלו את שכרה ואת הפסדה. השאלה היא: מה נובע מתוך צורך השעה, איזה חותם נחוץ לתת להקונגרס הציוני הבא, — האם יהיה „האחרון לשעבוד" או „הראשון לגאולה"? אילו נמצא עמנו במצב דומה למצבם של העמים האחרים, היוצאים כעת משעבוד לגאולה, אפשר היה על נקלה להשיב תשובה על השאלה הזאת, והיו קובעים את מקומו של הקונגרס במקום הגאולה. אבל עכשיו, שאנו זקוקים לקבוץ־גלויות קודם לגאולה, אולי מוטב יהיה לנו ומוטב יהיה להגשמתה של שאיפתנו, שנתאסף בפעם האחרונה דוקא באחת מארצות פזורנו, כדי שנרגיש עוד את הגלות בשעה שנדבר על גאולתנו, כדי שלא נשכח אף לרגע, כי לא

עברנו עוד את המדבר וכי עוד עלינו לקחת צידה לדרך מתוך ארצות הגלות. דוקא בשעה זו נחוץ להזהר מפני התלהבות יתירה, מפני החופש המזהיר והמבריק, המדליק את הדמיון ומטביל בים של אורה את המציאות. דוקא בשעה זו נחוץ להתגבר על הנטיה להתנשא מעל האדמה שאנו עומדים עליה ולהרקיע שחקים. „כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו" — מכאן, שאין המקום נקנה אלא על־ידי דריכת כף־הרגל בו, כמובן, בהשאלה. הקונגרס הבא צריך יהיה לקבוע מסמרות, הן בסידור החיים החדשים בארץ גאולתנו והן בעבודת ההכנה בארצות הגולה; וכשקובעים מסמרות, הולכים אחרי המחשבה והדעה ושוקלים את הכל בפלס ההגיון. מזה יוצא, שטרם נתאסף לקונגרס, שיהיה „הראשון לגאולה", עלינו להקדים לו קונגרס אחר, שיהיה „האחרון לשעבוד".

מקומה של „אספת השלום" יהיה, כפי הנראה, בצרפת, אם בפאריז או בוורסייל. וטוב יהיה, אם הקונגרס הציוני שלנו יתאסף באחת המדינות הסמוכות לצרפת, אם באנגליה או בשווייצאריה. שווייצאריה היפה קשורה אולי יותר מכל המדינות שבאירופה עם ה מ ס ו ר ה של התנועה הציונית. היא היתה הראשונה, שקיימה מצות הכנסת־אורחים ל א ו מ י ת ונתנה לעמנו את האפשרות להביע בפעם הראשונה מעל בימה עולמית את שאיפותיו ואת תביעותיו הלאומיות. אנגליה הגדולה והכבירה — קשה למצוא את המלה הנכונה, שתבטא את חלקה בהגשמת הציוניות. הן עיני עם־התקוה נשואות כעת אליה מקצה עולם ועד קצהו. הן לעולם לא נשכח, כי על־ידיה נתגלגלה השתחררות עמנו. והביבות עלינו ויקרות לנו שתי הארצות הללו, וקשה להוציא משפט, איזו מהן עלינו לבכר על חברתה, כשנבוא לבחור את מקום הקונגרס הבא. אבל איזה רגש פנימי לוחש באזנינו, שנתאסף עוד הפעם בבאזיל השוקטה והשאננה, ובזה האולם, שרוח מיסדה של ההסתדרות הציונית מרחף עליו עוד כיום הזה. אמנם קטן יהיה האולם מהכיל את צירינו, שיבואו מכל כנפות הארץ, — ונעמוד צפופים ונשתחוה רוחים, ונזכור בתודה ובחרדה את כל אשר עבר עלינו מן השעה הראשונה שהסתדרנו לשם עבודת התחיה ועד היום הזה. וגדולה תהיה השעה, שעת התימתה של השעבוד ופתיחתה של הגאולה.

אֲנַחְנוּ וּשְׁכֵנֵינוּ

מאת

א י ת מ ר ב ן ־ א ב " י.

ג.

בטרם אעבור לשאלת התישבותה של ערב ביחוסה אלינו, רוצה אני להעיר הערות אחדות על חלוקת הממלכה הערבית לא בלבד מצד צורתה הטיריטוריאלית, אלא ודוקא מצד עברה ועתידה המדיני. שהרי ערב זו, הרחבה והשטוחה כל־כך, מתחלקת לפחות לשמונה חלקים, הנבדלים זה מזה הבדל מחלט מכמה טעמים. כמובן, שאין כאן המקום לפרוט אף בקיצור נמרץ את תמצית החקירות, אשר נתפרסמו על־ידי נוסעים מפורסמים כ ה מ פ ר י ץ, ג ל ז ר, ב ו ר ק ר ד, ב ו ר ט ו ן ועוד רבים אחרים. כל מגמתי היא רק־להעביר לעיני הקוראים קוים ושרטוטים כלליים, אשר יועילו לברר מושגים מוטעים ורשמים מטושטשים.

מה הם, איפוא, שמונת גלילותיה של ערב?

א) ה ג א ז. שעד לההמישי בחודש יולי שנת 1916 היתה ידועה בשם „אמירת חגאז" (על־שם ה„אמיר", הנגיד, אשר משל בה). חבל זה אינו מצטיין בפריון מיוחד, אף־על־פי שבהשתדלות רבה אפשר ליער את הרריו ולהדשיא את בקעותיו. לעת־עתה כל חשיבותה של חגאז, למרות שטחה העצום (יותר מששים אלף פרסאות מרובעות), מבוססת על בירתה, היא מ כ ה, זו העיר הקדושה לכל מחמדי העולם, שרק מעטים מאד מהאירופאים העיזו לבקרה, אחרי שהערביים הארוקים חושבים להם לחובה להרוג כל נכרי הבא לתוכה. הערביים החדישים, בארם־נהרים, בארץ־ישראל ובסוריה, משתדלים להרגיש בכל עת ובכל מקום את ערכה הדל של „מכה המתה" ולפאר ולרומם כנגדה את בגדד ודמשק „החיות והעשירות". והנה, אם אמנם אמת רבה יש בדברי ערביים אלה, ומכה אינה מכילה אלא מחמישים עד שבעים אלף תושבים, שרובם היו עד כה „שנוררים", החיים על נדבות העולם האשלאמי (ממש כירושלים שלנו לפני ארבעים שנה), אין לשכוח מצד אחר, כי בשום עיר ערבית אחרת לא נשארה הערביות בטהרתה כבבירה עתיקה זו, עם בתיה הלבנים וגגותיה העגולים, עם רחובותיה הצרים ומנהרותיה למאות, וביחוד עם לשונה המדוקדקת והמסולסלת כל־כך. בעיר זו ישבו יורשי מחמד בלי הפסקה כמעט, ובצדק יכול ה„אמיר" ח ו ס י ן ע ל י להכריז לנתיניו, שבהיותו ממשפחת מחמד בשורה ישרה ומתמידה, רק ל ו, ולא להשולטן הטורקי, שייך תואר ה„חליפות". אפשר מאד, שגם להבא תשאר מכה רק „עיר־הקודש" להאשלאם, עיר בתי־התפלה וקברו של מחמד. ואולם דבר זה אינו לרצון להמתקדמים שבערביים, ומנהיגם הצעיר, איש־הכשרון פ י י ז ל, נשבע לעשותה לעיר־ואם בערב, כאשר היתה לפנים.

על כל פנים, מרכז־הכובד של ערב המחודשת השאר ישאר בחגאז, גם אם לא יעלה בידי הערביים הצעירים להקים זממם, מפני שאז היה תהיה מ ד י נ ה, מצפון למכה, לבירת הממלכה החדשה, והנמל העמוק והרחב י מ ב ו היה יהיה לעיר־החוף היותר חשובה שבכל חצי־האי. עוד לפני המלחמה היו מאות אלפי חוגגים באים שנה־שנה, דרך ג ד ה, לבקר את „קבר הנביא". לאחרי השלום והתבססות הממלכה הערבית יעלה מספרם פי ארבעה או חמשה, ונקל לשער מה רב הכסף, אשר יזרום לחגאז. לנו, העברים, חשובה חגאז ביותר, ראשית, מפני שהיא הגליל הערבי הגובל בארצנו, דרומה

לעציון־גבר, ושנית, מפני שמסילת־הברזל האחת, המחברת את מכה ומדינה לעולם הגדול, הידועה בשם המסילה החגאזית, עוברת דרך הרי הגלעד, ממזרח לירדן. אין ספק בדבר, שעוד בשנים הראשונות לאחרי השלום תצאנה רכבות מיוחדות מירושלים למכה וממכה לירושלים, והמשא־והמתן בין חגאז ויהודה יגדל משנה לשנה.

ב) נסיכות אסיר, ששטחה ביחס לחגאז מצער הוא (רק מעט יותר מעשרים אלף פרסאות מרובעות), נבדלת לטובה משכנתה בעושר אדמתה. הרריה רמים, בקעותיה ירוקות, מעינותיה רבים ואחדים מנחליה מוליכים את מימיהם רוב חדשי השנה. במקומות אחדים יערות עבותים מכסים את ראשי ההרים, והנסיך אל־אדריסי, זה המורד המפורסם, שהתנער מעולה של טורקיה עוד בימי מלחמת טורקיה באיטלקים, יושב לו בארמון יפה, אל שפת ים רועש, בקונפודה. במדינת אסיר נמצא מספר קטן של יהודים.

ג) תימן. היש אחד מאתנו שלא שמע את שמע החבל הזה? נוסעינו עברוהו (יעקב ספיר הירושלמי בקר אותו לפני חמשים שנה בערך, ויכתוב עליו ספר מלא ענין), ומשוררינו הקדמונים שוררו על יפיו. ובאמת, אין בכל ערב גליל יותר עשיר, אדמה יותר פוריה, טבע יותר מוזרה, מראות יותר מפליאים בפראותם ויחד עם זה ברעננותם. צנעא הבירה דומה לירושלים בהדרה, וחודידה אל הים מזכירה את יפו בשלל צבעיה. רוב ההרים מכוסים ירק, ומדרוניהם חצובים דקות־דקות, שידי אדם הפכון לגנים ופרדסים מלאי כל פרי וירקות. כחצי מליון איש יושבים בגליל זה, ששטחו כשלשים אלף פרסאות מרובעות, ובהם ארבעים אלף מבני עמנו, הם היהודים התימנים, אשר שמרו את לשונם ותורתם מכל משמר, למרות הרדיפות שנרדפו והפרעות שסבלו. הפרי העיקרי של חבל זה הוא הקהוה, הידועה בטיבה בכל רחבי תבל, ובפאריז אף בלונדון „קהוה מוקה" (על־שם עיר־החוף מוקה, שבסביבותיה הקהוה הלזו צומחת) הוא המשקה היותר עדין והיותר יקר. גם אחינו התימנים למדו לגדל עצי־קהוה, ואם יעלה בידינו להצילם מידי האמאם המשוגע יחיא, שנשבע בבערותו להשמידם, ואם יכול נוכל להביאם כולם ארצה־ישראל, או־אז היה יהיו הם לנו לעזר גדול בגידול הקהוה בארצנו, ביחוד בדרום, על גדות מפרץ־אילות.

ד) חצר־מות, שאינה גליל באמת, אלא כשמה כן היא — חבל־אדמה, המעורר זועה בלב מבקריה: לאורך הים הרים גבוהים מאד, אך ערומים מכל עשב, ומצפון להרים ההם המדבר הנורא, מדבר דהנה, שהגמל היותר מהיר לא יעברנו לרחבו בחמשה ימים ולארכו בעשרה ימים. חוף־הים עצמו גועש וסואן כל הימים, ומאות ספינות נשברו אל צוקי סלעיו. לא יותר משלשים אלף איש חיים בכל החבל הזה, וכל עיר ועיר או כפר וכפר עומדים ברשות עצמם וחיים משוד ורצח על חשבון נוסעים אומללים, שמזלם המר התעה אותם בדרכם ביבשה או בים.

ה) יוצאת מן הכלל היא עדן האנגלית, חבל קטן מאד בשטחו, ואולם לרגל מעמדו בין תימן וחצר־מות ולרגל הנמל הנפלא אשר לו, בדרך להודו, נתחלפה ותהי לעיר אירופאית ממדרגה ראשונה. פה ובחצר־מות אין הגשם יורד אלא אחת לשלש שנים, בכל משמעותן של מלים אלו, והגשם אז כמבול־מים, עד שהממשלה האנגלית אוצרת אותו לתוך שלשה בורות ענקיים, המספיקים די שתיה לחמשים אלף התושבים אף בשנות־השרב היותר נוראות. עדן היא כעין המחסן הטבעי לכל סחר המזרח הדרומי, וכאלפים מבני עמנו, רובם תימנים, יושבים בה בכבוד ובעושר. רוב המסחר בידם, ביחוד המסחר עם סומליה האנגלית והצרפתית, עם חבש השחורה, עם אריטראה האיטלקית ועם מצרים אף היא. אם נצליח לבנות מחדש את עציון־גבר, שהיא „חלונה" הטבעי של ארץ־ישראל אל ים־סוף והאוקינוס ההודי, אז תהיה עדן זו חשובה מאד למסחרנו ולכלכלתנו העתידים, ורבים מהעברים יקבעו מושבם בה.

ו) אומאן, שהיא כעין הצי־אי בולט מן הצי־האי הערבי, עתידה לתפקיד גדול במזרח הקרוב. עמדתה התכסיסית והימית עשאתה למרכז ההתחרות בין אנגליה וצרפת במשך שני הדורות האחרונים, ופעמים רבות נפגשו אניות־מלחמה אנגליות וצרפתיות בנמל המרווח והיפה מוסקאת, אשר במרכז גדותיה. הרריה גבוהים ופראים מאד, ורובם אינם מעובדים. הרבה מים זורמים ממעינותיה ומנחליה, ופרדסי תמריה מפורסמים בטיבם. השולטן האומאני מושל ממשלה בלי־מצרים, ושומע הוא היום רק לעצותיו של היועץ האנגלי, בא־כחו של סגן־המלך ההודי.

אומאן באה במשא־ומתן עם ארם־נהרים, פרס והודו, ומלחיה ידועים לכל באומנותם הרבה לצלול במעמקי הים ולדלות מתוכם פנינים ואלמוגים. יש אומרים, כי זו היתה אופיר של ימי שלמה, וכי מכאן הובאו הזהב, האלמוגים, התוכיים והשנהבים לעציון־גבר בספינות העבריות והכנעניות.

ז) אמיראת נגד והסה, שהיתה באמת המרכז להערביות החפשית גם לפני השתחררותה של חגאז. עוד בשנת 1745 נוסדה כאן, בעיר ריאד, אותה הכת המלחמתית, הנקראת בשם „והבים", שכל מגמתה היתה להיות חיי דרור מחוץ לכל השפעה חיצונית. הכת הזאת אינה מכירה כמעט בשלטון ה„אשלאם", ומחמד נחשב בעיניה כאחד מהנביאים והמשוררים, ולא יותר. הוהבים לא נכנעו מעולם להטורקים, אף בימי זהרה של טורקיה, וה„אמיר" הנכחי, עבד־אלעזיז סעוד, נלחם בשנים האחרונות עם אמיר הר „שמאר", ידיד הטורקים.

מענין הדבר מאד, שהגרמנים נסו להתחבר לה„והבים", אשר מספרם מגיע למליון בערך, מפני שהנמל העמוק קוויט נמצא על שפת־הים השייכת להם, ואל נמל זה רצו הגרמנים להמשיך את מסילת־הברזל הבגדדית. אלא שכאן, כבשאר ארצות

המזרח, היו האנגלים זריזים וחרוצים ביותר, ושולטן קוויט, שנשתחרר מעול ה„והבים", הכניס את עצמו תחת חסותה של אנגליה, והחלום הגרמני נתנדף מעיקרו.

ח) ה ר ־ ש מ א ר, ובירתו ח י ל, הוא היותר קרוב לארצנו מעבר המזרח הצפוני, ונתון הוא בין מדבר־נפוד ובין מדינת נגד. יושבי המקום הם בידויים לגמרי, ורק פה ושם ערים אחדות וכפרים מעטים מרהיבים את העין. רוב האדמה פוריה, אבל אין העם אוהב עבודה מתמידה. יש אומרים, כי הערביים האלה הם באמת יורשי אותה ח ו ת ב נ י ־ ר כ ב, שבה מדבר הנביא ירמיהו באהבה וידידות רבה. אם אמת בפי דעה זו, והוקרינו בעתיד הקרוב ישתדלו להתחקות על הדבר, אז נרויח הרבה מאד, מפני שיכול נוכל להסמך על „קרובינו" הטבעיים והאיתנים האלה בהתפשטותנו מזרחה, לעומת המדבר והפרת.

בכל אופן, בסביבות החבל הזה פגש מחמד באותם היהודים, שמהם למד את תורתו, וכאן יצרו מגורשי ירושלים, אחרי החורבן השני, את מדינתם השאננה, שזכרונותיה עוד ניכרים פה ושם.

מכל האמור יראו הקוראים, כי עבודה רבה נכונה בפני יוצריה של ממלכת ערב. משלשת מיליוני הערביים, היושבים בשמונת החבלים הנזכרים, רק חצי מיליון, או מיליון לכל היותר, קבועים על אדמתם ומאוחדים במטרה אחת. שאריתם זרים איש לרעהו אף בגבולותיו של חצי־האי הערבי, ואין כמעט כל אפשרות לאחדם לגוש מוצק ומאוחד, אם לא יכניסו בהם זרם חדש של ערביים משכילים, אשר ימלאו את הסדקים ויסירו את המעצורים.

אך על זה אדבר בפרק הבא, שיהיה האחרון לשורת מאמרים אלה.

יוֹם הַפְּקֻדָּה

מאת
א. ש. שווארץ.

הוֹי, שֶׁקֶר, שֶׁקֶר, יוֹם פְּקֻדָּתְךָ כְּבָר הִגִּיעַ!
בֵּין תִּימְרוֹת עָשָׁן הַמִּפְחֲמוֹת פְּנֵי רָקִיעַ
בִּדְלֵקַת כָּל הַיְקוּם, בְּיַם־לְהָבִים סוֹעֵר,
גַּם אַתָּה, שֶׁקֶר, גָּדוֹל, עַתִּיק, הִנְּךָ בּוֹעֵר!

וְאָזְנִי כְּבָר מְזַעֵף גַּלֵּי־אֵשׁ קַשֶּׁבֶת
קוֹל נִפֵּץ כִּסֵּא כְבוֹדְךָ בַּשַּׁלְהֶבֶת;
וַעֲשַׁן לְבָבְךָ הַמִּתְחָרֵךְ עַל הַמּוֹקֵד —
מִנִּבְכֵי תְהוֹם הֶעָשָׁן לְעֵינַי רוֹקֵד.

וּלְקִבְרוֹת־אֵשׁ אֵלֶיךָ יִשְׂאוּ חַתְלָנִים
מְגִלַּת סִפְרְךָ כְּתַבְתָּ אַלְפֵי שָׁנִים
בְּדַם לְבָבוֹת וּבְדִמְעוֹת הָעֲשׁוּקִים, —
מַצֶּבֶת־אֹפֶל כְּבֵדָה לַחֲשֵׁכִים.

וְאוּלַי יַד אֱלֹהֵי הָאֱמֶת הִיא הַהֹוָיָה
בְּחַיֵּי־פְלַסְתֵּר שֶׁיָּצַרְתָּ, וּבְסַעֲרָה
אַדִּירָה זוּ שֶׁל דָּם וְגָפְרִית תִּסְחַף אוֹתָם,
לְטַעַת חַיֵּי־אֱמֶת יָפִים עַל חָרְבוֹתָם?

וְאִם חַג הַשָּׂטָן הוּא יְהִלְוַיַּת כָּל הָאָרֶם,
וַחֲלוֹם הַחַיִּים יְפַתּוֹר קֶבֶר אֶחָד מֵאָדָם,
וְעַל מוֹקֵד־עוֹלָם זֶה אִם יַעֲלֶה גַם בֵּית חַיַּי,
עִם נֵס הַצֶּדֶק, עִם לְבָבִי וּמַאֲוַיַּי, —

יִמָּחוּ־נָא הַחַיִּים, יֹאבְדוּ שַׁ"י עוֹלָמוֹת!
כִּי מוֹתָם מוֹתְךָ הוּא, וַאֲנִי בְּשִׁיר נְקָמוֹת
יָעוֹ שֶׁל שִׁמְשׁוֹן, נִפֹּל יַחַד עִם הַפְּלִשְׁתִּים,
אֲרַנְּנָה אֶת הַשְּׁאוֹל מִמּוֹקְדֵי־אֵשׁ וְרִשְׁפֵּיהֶם!

הַחֲצוֹצְרָה נִתְבַּיְשָׁה

(ספור)

מאת

ה. נ. ביאליק.

(המשך).

II.

השטן בא בשנה הששית לשבתנו בכפר. בעיר הפלך היו חלופי משמרות: שר אחד ירד, או מת, ושר אחר עלה במקומו — ובכל הגליל נמתחה פתאום מדת־הדין, תכפו גזירות ורבו גירושים. השמועות הרעות, שהגיעו בכל יום מן הכפרים מסביב, הטילו בתוך בתי היהודים הבודדים, המשוקעים בכפרים, דאגה וחרדה. החיים היו תלויים מנגד והקנאה וצרות־העין גברו. כל אחד חרד לפת־לחמו והשד בחברו. אבא היה יורד פתאום, שלא בעונתו, מן היער לביתו בפנים זועפים, מתלחש שעה רבה עם אמא ועם המחותן ונוסע בחפזון לעיר המחוז או לעיר הפלך, להמתיק שם „את הדינים". המחשבה בלבד על־דבר יציאה מן הכפר — היה בה כדי להקריש את הדם. בית אבא הרי כבר השריש בכפר וזמן מועט לפני תגבורת הדינין התחיל אבא גם עוסק בבנין בית־משרפות זפת, שהשקיע בו רוב ממונו המצומצם. ואולם השתדלותו של אבא „במקומות הראויים" לא הצליחה, כנראה, ביותר, משום שאבא היה חוזר ממסעיו תמיד עוד סר וזועף משהיה. הפקידים ב„מקומות הראויים" נעשו שוב פתאום מחמירים גדולים. שער ה„מס" עלה שבעתים — ובטחון גמור, בכל זאת, אין. האוריאדניק אף הוא היה תוכף את בקוריו בביתנו, כמי ששוקד על המשמר, אלא שהיה מתכוון עתה לבוא בלילות, כמתגנב, ועינו הימנית, שנראתה עתה עוד עקומה משהיתה, נעשתה פתאום זרה וקרה, כמעט זעומה, חלבונה נתרחב וכאילו אינה מכרת בנו כלל. האכרים שבכפר אף הם נשתנו פתאום: מעין שחצנות נזרקה בהם, שחצנות שלא היתה בהם קודם לכן. והרע מזה, שאין לך לילה בלא גנבת עצים מן היער. ויש מן האכרים שלא השתדלו אפילו להצניע את הגנבה, בדעתם, שיפה עתה לאבא השתיקה והעלמת־העין. הגיע לידי כך, שאכר אחד, סאשקא ה„זאב", „לקחן" ידוע בכפר, הוא ושני בניו, נתפסו פעם בלילה על־ידי שומר היער, משרתנו סטיופי, בשעה שהטעינו אלה את עגלתם עצים גנובים. עמדו הגנבים על סטיופי והכוהו מכת־רצח — ואת העצים הוליכו לביתם. על המעשה הזה לא יכול עוד אבא, כמובן, לעבור בשתיקה, ומסר את הגנבים לדין. ומאז הקים עליו אבי בכפר שונאים רבים מבית הגנבים וקרוביהם. אחד מקרובי הגנב, לבלר הכפר, שכור מפורסם, התחיל כותב בדרך קבע, אחת בשבוע, שטנה על אבא בנוסח השגור: „ליהוי ידוע, שיהודי פלוני בן פלוני, היושב עם ביתו בכפרנו באיסור, כנגד החוק המפורש, משחית במעשיו הרעים את רוח העדה ומביא נזק למדינה", — והאכר הגנב היה מוליך את כתב־השטנה בחיקו וממציאו ל„מקום הראוי". „המקומות הראויים" היו מבהילים כל פעם אליהם את אבא לראיון, ובחזירתו מראיון כזה לביתו היה מראהו מראה מת. פעם אחת חזר ממקום שחזר — והנה מצמד הסוסים שבעגלתו לא שב בלתי אם סוס יחידי. הסוס השני, היפה ביותר, נשאר ביד ממונה של „מקום ראוי" אחד בתור „כופר", והסוס הנשאר, שלא מצא לו אבא לפי־שה בן־זוג, חזר עם בעליו הביתה „בגפו" כנזוף, ומוט העגלה, היוצא מן האמצע, משורבב לו שלא כדרכו בצדו האחר. פני אבא התלהטו מעלבון, כאילו גלחוהו חצי זקנו וכרתו לו חצי קפוטתו, והרכב סטיופי כמעט שבכה מעגמת־נפש, וכשפיתח את הסוס היחידי מן העגלה והכניסוהו לאורוה, קללהו קללות נמרצות, חרק עליו שיניו, הכהו על פיו באגרופו וכלה בו כל חמתו. החסרון, אמנם, נתמלא אחר כך; אבא החליף את סוסו היחידי, הטוב גם הוא, בשנים רעים, — מה שגרם צער וחרפת־לב לסטיופי, — אבל המנוחה והבטחון לא שבו עוד. מבלי דעת מה ילד יום, משך אבא את ידו מבית־משרפות הזפת לגמרי, ומלאכת הבנין שבתה באמצע. אבא היה אומר, שהנדבכים, העזובים בחורשה בין האילנות למלונת חזירים ועגלים, באים אליו בכל לילה בחלום ובוכים לפניו...

ומדת־הדין, שנמתחה על יהודי הכפרים מסביב, הלכה בינתים וגברה. מתחילה היו מתרים ומגרשים, ואחרי־כן גרשו בלא התראה. לא הועיל שום כופר. בתי־אבות, שנבנו בעמל שנים, נחרבו על־ידי פקודת־פתאום בשעה קלה. בחול הדרכים, המשוכות מן הכפרים לעיירות, היו זוחלות בכל יום עגלות־אכרים ומטלטלי היהודים המשולחים בתוכן. ולמחרת היום היו אותם האכרים עצמם חוזרים לכפריהם ושוחקים על משבת היהודים הנשארים, שלא פגעה בהם עדיין מדת־הדין. אימה חשכה נפלה על בית אבא והלבבות נבאו רע.

ופעם אחת, ביום־פגרא של גויים, כשהיה אבא בביתו, בא סטיופי פתאום אל הבית מבוהל וספר, שאכרי הכפר יושבים עתה מסובים בבית־המרזח, רובם סבואים, והנם מכינים איזה „נייר" לרעת אבא. ראשי המסיתים הם סאשקא ה„זאב", הוא האכר הגנב, וקרובו הלבלר, ודברי ה„סניגורים" בטלים בבקבוקי יין־השרף, שהמסיתים מכבדים בהם את ה„קהל". תוכן ה„נייר" הוא, לפי השמועה, השתדלות ה„קהל" לפני „המקום הראוי", להרחיק את הזיד יוסי מן הכפר, ראשית, מפני שהוא דר באיסור, והשנית, משום שהוא „מזיק". היו רגלים לדבר, שגם יד איזה יהודי באמצע: סמוך לאותו זמן קנה לו אחד היהודים גם הוא חלקת יער על גבול היער של אבא, ובין שני בעלי היערות נפלה תחרות, שהביאה פעמים גם לידי תגרה, כנהוג.

לא שהה אבא והלך מיד בעצמו לבית־המרזח. בפניו, השב אבא, לא יעיזו. וכך היה. כניסת אבא פתאום לבית־המרזח הביאה את המסיתים במבוכה. שנים־שלשה מהם נשמטו ויצאו מן הבית והנשארים כבשו עיניהם בקרקע. אחד מהם נבהל ופשט ידו אל ה„נייר" העזוב, כממהר להצניעו, קדמהו אכר אחד, איש זקן וירא־שמים, ממכבדי אבא, וחטף את הנייר ובהצליבו תחילה על לבו, קרע

את הנייר לקרעים, קורע ואומר לאבא: „ברך את אלהים, יוסי. אתה נצלת מצרה, ואנחנו מעבירה. צו להגיש יי״ש לעם". אבא צוה — וכרגע נהפך לב העם ורוח אחרת היתה עמו. נתעוררה מדת־היושר וחבורת הסניגורים נצחה. מקצת מ„בעלי־התשובה" — נהפך לבם בל־כך אחרי שתים־שלש כוסות, עד שהעידו ב„אלה ובשבועה" בעצמם, שהם כלבים, „בני כלבים", בני־בניהם של כלבים עד עשרה דורות; ואחד, בבקשו סליחה מאבא, בכה כביבר, השתטח על הקרקע וקרא: רמום, יוסי, רמום. ועוד אחד תופף על לבו וצעק, שיגן על יוסי „עד טפת הדם האחרונה", ואת ה„זאב" יהרוג, הרוג יהרוג... בחזירת אבא לביתו הגיע אליו קול צוחה מבית־המרזח. מתוך „תשובה" באו, כנראה, המסיתים ושבנגדם לידי מהלומות ויד אכר היתה בבלורית רעהו, כנהוג.

הנייר נקרע הפעם, ואולם הסכנה לא חלפה כליל. העם שבכפר נחלק לשתי מחנות צוררות זו את זו כל הימים. לתגרות ומריבות לא היה קץ, וכתבי־שטנה הגיעו אל ה„מקומות הראויים" משני הצדדים. הסטאנובוי מבהיל אליו פעם צד זה ופעם את שכנגדו, רוקע ברגל על שניהם ושואג כארי: „לסיביר! בשלשלאות של ברזל!"

ובאחד מימי החנוכה הבהיל אליו הסטאנובוי את אבא. הניח אבא בעגלת־החורף זוג אוזים שמנים, תקרובת של חנוכה לאשת הסטאנובוי, ומהר לבוא לקול הקריאה. בעלת־הבית קבלה את התקרובת בסבר־פנים־יפות, והסטאנובוי הכניס מיד את אבא חדר לפנים מחדר ואמר לו:

— בקש רחמים, יוסי, אני איני יכול עוד הצפינך. שונאיך חותרים תחתיך. ובפלך גברה מדת־הדין. חומרות, אזהרות, יהודי בכפר — חלילה וחלילה, בבל יראה ובבל ימצא. מדקדקים שם עכשיו כחוט־השערה.

— היתכן? — טען אבא — בגלל יום אחד?

— בגלל יום אחד...

— ומה אעשה? — שאל אבא. — אולי יש בכל זאת תחבולה?

הסטאנובוי פרש כפיו ושרבב שפתיו, כאומר: עשה מה שבכחך. אני — קצרה ידי.

לא חזר עוד אבא לביתו — ורץ בעגלתו לעיר המחוז. מעיר המחוז רץ לעיר הפלך. וכך היה רץ ומתרוצץ, עד שחזר אחרי ימים לביתו רצוץ ומדוכא וכמעט בלא כלום. נמצאו לו, אמנם, שם בעלי עצה, אבל העצות היו סותרות ומבטלות זו את זו; היו גם שתדלנים שהבטיחוהו, אבל ההבטחות היו קלושות. אחד מהם, שיש לו, לפי דבריו, „צדדים" בתוך ה„מקומות הראויים", קבל אמנם על עצמו — בשכר הגון, כמובן — לבוא בדברים עם אותם הצדדים כדי „להתיר" את אבא, כלומר, „להקדים" את זמן ישיבתו בכפר יום אחד לפני צאת האיסור, אבל, לדברי רבים, אין בדבריו של זה ממש. רמאי מפורסם הוא. אף־על־פי־כן נתן לו אבא דמי־קדימה: מי יודע? אולי...

בכח „אולי" זה „חלב" אותו השתדלן את אבא כמשלוש חדשים, והענין מכלל „אולי" לא יצא. בכל שבוע נתגלו „צדדים" חדשים שטעונים „פיוס", ויד אבא יגעה מלפיים. באחד הימים הודיע אותו השתדלן, שלבטל הגזירה אי־אפשר; כבר כתובה וחתומה היא ומונחת במקום פלוני. אלא מה אפשר? לעכב, ודבר זה יהא עולה כך וכך. נתן אבא כך וכך ועכב; ואולם לא עברו ימים מועטים ושוב באה הודעה, שהנייר, אחרי כל העכובים, זז בכל זאת, והוא טעון עכוב שוב. נתן אבא שוב כך וכך ועכב שוב, וכך חזר הדבר חלילה: השתדלן עמד על המשמר ועכב בשתי ידים, והנייר זז. זוחל היה בלאט, רתיעה־דתיעה, וסמוי מן העין, כגנב במחתרת, אבל זז, וכל עקירה והנחה שלו עלתה לאבא בדמים, והעיקר, בעלבון כבוד וביסורי נפש שאין דוגמתם: חזרות לבטלה על פתחי ערכאות, דחיות בלך ושוב, מתן בסתר, בקשת רחמים, גנבת דעת, התרפסות לפני זקני פקידים אכזרים, ערלי־לב וידועי־שכרון ולפני פרחי פקידים שחצנים ומופקרים, ועידות־סתר בבתי־מרזח מזוהמים, משא־ומתן של נבלה... ממסעות כאלה היה אבא חוזר לביתו מחוסר כל פעם רביעית דם ושוכב אחר־כך בביתו במטה שנים־שלשה ימים... וכשירד מן המטה, היה מתיחד בחדרו ומתהלך שם הנה והנה שעות רצופות. ופעם אחת, בין השמשות, מצאתיו עומד בזוית לפני ארון־הקודש הקטן ובוכה בחשאי...

הרבה שערות לבנות בראשו ושרטוטים חדשים במצחו הוסיפו לו הימים ההם.

ראה אבא, ש„בדרך הטבע" לא תבוא הישועה, וצפה לרחמי שמים. מלהשתדל לא חדל — „וברכתיך בכל אשר תעשה" כתיב, — אבל בישועה גמורה לא האמין עוד. מתפלל היה בלבו, שהפורענות לא תמהה, על־כל־פנים, לבוא, ובינתים, מי יודע, אולי... אולי יארע בינתים איזה נס, כגון מין מאניפסט, או מלחמה, או כרומה לזה מכת מדינה, שתשכיח את יוסי הדר בקור־זיאובקה מן הלב.

בינתים באו ימי ניסן, ומאחי הבכור שמואל, העובד בתור מחצצר בלהקת הנוגנים של הצבא, הגיעה פתאום אגרת, מבשרת בשורה כפולה: „ראשית, שהוא, שמואל, זכה, בגלל התכשרותו המיוחדת בנגינה, ל„מתפורת", והשנית, שקבל מאת הרשות שלו חופשה לשבועים, ובערב־פסח יבוא הביתה הוא והצוצרתו". אבא קרא את האגרת באזני כל בני הבית — ובבית היתה שמחה. הילדים מרקדים: „שמואל יבוא, את החצוצרה יביא!" על פני אמי נפלה רגע קרן אורה ובעיניה נצנצו דמעות.

— אי אשה, למה תבכי? — אומר אבא ומוחה באצבע דמעת־סתר אף הוא. — הרי סימן טוב. עתה תראי, כי יושיענו אלהים...

— הלואי, רבונו־של־עולם, מי יתן. בזכות הילדים. — עונה אמא וכובשת בכיתה בכל כחה, שלא לצער את אבא.

אהה, תפלת אבא ואמא לא נשמעה. הפורענות הקדימה לבוא, ובשעה שלא היינו מוכנים לה כלל: בערב־פסח.

(המשך יבוא).

באניה

מאת

ראובן ברייניך

ב.

9 מאי, 1910. אנית פינלאנד.

היום ראיתי מחזה באולם־הנשים, שעורר בי תמהון. אחת הנשים, יהודית מפילאדלפיה, ישבה וקראה בקול רם ובניגון של קינות וסליחות את ההמשכים של אחד הרומאנים, ההולך ונדפס בעתון יהודי. קריאתה היתה בלי טעם, בלי הפסקות ובלי הטעמות. ובכל־זאת עמדה מסביב לה כנופיה של נשים ועלמות והטתה לה אזן קשבת. השומעות בלעו בחשק כל מלה והגה, ופניהן שונו חליפות, הכל לפי התוכן המסופר בהרומאן „השפחה הנמכרה". אחדות מהשומעות בכו על גורלה של אותה שפחה ועניה. עד כמה קלות הן הנשים העבריות לבכיות.

באחת מפנות האולם ישבה בודדה עבריה צעירה, יפה ועגומה, וקראה בספר. הוט של חן עברי היה מתוח על כל תנועותיה, ועיניה העידו, כי איזה צער עמוק שרוי בנפשה. אחד ממכירי החדשים, שהוא גם מכירה של אשה זו, הציגה לפני. הספר, אשר קראה בו כל־כך בעיון, היה ספר כתוב אשכנזית על־אדות האגדות שבתלמוד ובמדרשים. ובדבר האשה אלי, היו דבריה מתובלים בפתגמים ובמשלים לקוחים מספרותנו העתיקה. היא מסרה אותם באופן מיוחד, והכניסה בדברי הקדמונים כונית משלה, כונותיה ורמזיה של אשה מודרנית, שנתנסתה קשה בחיים.

אחרי שיחה קצרה בענינים הנוגעים אל החיים שעל האניה, „תיבת־נח זו, שיש בה מכל מיני החיות ודעיפות בצורת אדם", — אלה הם דבריה — ספרה לי „למדנית" זו ראשי פרקים מתולדותיה. היא נולדה בצירנוביץ, בוקובינה. אביה היה חפשי בדעות, קורא מובהק של וואלטיר ואחד ממעריציו של נפתלי הירץ וויזל, ואמה היא יראת אלהים, יהודית כשרה וצדקנית ממש. והיא, הבת, נתגלגלה, מפני סבה שתיתה, לאמריקה, ושם היא נשואה זה ארבע שנים. בעלה אינו לא משכיל ולא אדוק באמונה. אינו מבקש למצוא חן לא בעיני אלהים ולא בעיני בני־אדם, אף גם לא בעיניה היא. עוסק הוא במסחר, בכל מיני עסקים — ומצליח. יליד גליציה הוא, אבל כבר נתאמרק, ואין בו אף להלוחית של רגש. אין די בעולמי אלא הממון. קשים עליה החיים באמריקה, אף כי בעלה עשיר הוא. יש שם חיי הומר ואין שם חיי רוח. עתה היא נוסעת לבוקובינה לבקר את בני משפחתה ויחד עם זה גם את הבירות הגדולות, לחיות שם מעט חיים קולטוריים. את דבריה חתמה בפתגם תלמודי, לפי תרגומו האשכנזי.

למה ספרה לי אשה זו כל אלה? — הלא בפעם הראשונה היא סחה אתי, ואין היא יודעת מי ומה אנכי. כל אדם מחבר לו את האבטוביוגראפיה שלו, שהדמיון מרופה בה על האמת. וכל אדם מספר את תולדותיו באופן מיוחד לו. וכפי הנראה, הנסיעה באניה מעוררת את האנשים, וביחוד את הנשים, לשפוך רוחם, לספר הלק מתולדותיהם להנוסעים אתם, את החלק היותר יפה. לאנשים זרים, שרואים בפעם הראשונה, יותר נקל, לפעמים, לספר את הביוגראפיה. מכירים וידידים יכולים להגיה, לתקן, לשאול, להעיר ולפקפק. הזר צריך או להאמין בכל, או לכפור בכל. בין כך ובין כך מענין הדבר.

היום משך את עיני עליו אחד הנוסעים. גרמני הוא. סנדלר הוא, לפי דבריו. שנים רבות התגורר בסאן־פראנציסקה, בכ"מ־ריאיס, בד־מיר ובמנידה של אמריקה. וסנדלר אשכנזי זה, שבלה רוב שנותיו בקרב היאנקים, שמר את לשון עמו בטהרתה, בדקדוקה וגם ביפיה. הוא שב עתה לגרמניה ואין קץ לאשרו. בגדיו הנקיים והיפים בגזרתם אינם כלל בנוסח אמריקה. שעות רבות ביום הוא מבלה על מכסה האניה בחברת נשים ומספיר להן את תורתו והשקפותיו על־דבר הנשואים ויחוסי המינים. והסברתו של סנדלר זה (שהנהו מתלמידיהם של מאכס שטירנר ויוהאן מוסט) היא של מורה ברבים: מלא־היא הנחות ויסודות, היקשים, גזירות־שוות, תולדות ומסקנות.

לפי תורתו של סנדלר זה, חיי הנשואים מלאים שעבוד, ויתורים פשרות, התמעטות הדמית ומחיקת ראישיות. חיי הפנוי או הפנויה מלאים חופש ורצון. והוא, לפי דבריו, אינו לא רק נאה דורש, כי־אם גם נאה מקיים. הוא נשאר רווק עד היום, אף כי עשה עושר באמריקה.

רווק זה אולי מבקש לו בין העלמות הגרמניות, הנוסעות באניה זו, בת־זוג נאה לו. דומה, כי אחדות מהן, המסכימות לתורתו בפיהן, מבקשות ללכדו ברשת האהבה ולהביאו בעול הנשואים. ורואות הן בזה נצחון מיוחד ללכוד צפור חפשי כמוהו. והאהדית ראיה מתהרות זו בזו באומנות הלכידה.

ואולי סנדלר זה לא סנדלר ולא רווק היא כלה. ובונה מיוחדה יש לו בהסברת תורתו על־דבר הנשואים. כי יודע, אירי גם הוטאים ופושעים, בני־בלי־עול ורוצחי נפש נוסעים באניה זו, והם מתחפשים באפר ישרים ותמימים? מי יחדור לרוחם?

וסבור אני לפעמים, שמסקירה הראשונה מכיר אני את הפושע מבטן. אותי לא ירמה. ואולי מרמה אני את עצמי. הן כמה פעמים בחיי רמו אותי הבריות. והחוש הפסיכולוגי שלי שתה. לא הרגיש מאומה.

היום התודעתי באולם־הקריאה ליהודי אשכנזי, כבן עשרים ושמונה, והוא היה משחק בבימה האשכנזית שבשיקאגו כשש שנים. עתה הוא נוסע עם רעיתו לבקר את קרוביו בלוקסמבורג. רעיתו היא פולנית נוצרית, שנשא לפני עת מועטה, והיא מדברת רק אנגלית, כי נולדה באמריקה. המשחק היהודי דבק באשתו זו וכרוך

אחריה. יפה היא וחן האציליות הפולנית מתוח עליה. ואף כי יש להכיר בה סימנים של נחש ערום, בכל־זאת אינה בעצמו של דבר אלא ילדה פותה ומפונקה. היהודי המשחק הוא איש אינטליגנטי ומתענין בספרות ואמנות. בעוד אשר אשתו הנוצרית — זאת ראיתי — מבקשת רק תענוגי־בשר: אכילה ושתיה וריקודים עם בחורים. דיה בקירה שטחית אחת על הזווג הזה להכיר, כי הרכבה זו משני נזעים כל־כך שונים ורחוקים זה מזה אינה עולה יפה ורק אהבה־אהבה הקטן והעיור עשה משחק לו בתבלבל.

אחד הנוסעים נגש אלי היום השעמום הציק אותי. ויבקש לו נפש חיה לשפוך לפניה שיחו, להקל מעליו משא־רוחו. הן יהודי הוא, ואנכי הלא הנני גם־כן יהודי, הן נוסע אנכי אתו באניה אחת, ואם־כן — לעזאזל כל הנמוסים. הלא קרוב אני אליו, ולמה לא יספר לי הכל בשעה שהוא רוצה בזה? ולמה לא אטה אליו אזני ולא אשים דעתי לכל אשר יספר לי? הן לא נדבה ולא גמילות־חסד הוא מבקש מידי. מה הוא מרגיש שעמום נורא בנפשו, אף אני, בודאי, מרגיש שעמום כזה בנפשי אני. ואם יפטפט אתי מעט, אז יפוג השממון מלב שנינו. כן הוא חושב בלי ספק, ולא עלה על דעתו כלל: שמא שקוע אנכי בעולמי ובהרהורי אני, שמא יהרס על־ידי פטפוטיו רשת דמיונותי ומחשבותי.

ובלי כל הקדמות, בלי שום התנצלות ובקשת סליחה, החפני בזרועו לשמוע אל דבריו. והוא החל, מבלי אשר אמרתי לו, שנכון אני לשמוע אל דבריו, לספר לי הכל. פתח ואמר:

— אל תביט בפני הקמוטים מעט ואל תשים לבך לגבי הכפוף מעט. הנני רק בן שלשים. לא יותר. כן אראה בנחמת ציון וירושלים. שמונה שנים הייתי רוכל חוזר על הפתחים באמריקה ומשא כבד על שכמי. ועתה הנני שב לרוסיה, לשאת שם את אשתי, אשר נתתי לה גט־פטורין בטרם צאתי לארץ החדשה. לא גרשתיה מעל פני, יען מצאתי בה חליה, ערות־דבר. יהודית כשרה וצנועה היא, לא כנשי אמריקה, חס ושלום. אנכי גרשתיה אז, משום שלא חפצה לנסוע אתי לניו־יורק. מדוע לא חפצה לנסוע? לך ושאל אשה! שבע ביום מתנו בריעב. ולא יכולתי להשתכר בעיירתי הקטנה אף לפת לחם יבש. אולם לשמע השם אמריקה אחזה את ה„יהודית" שלי פלצות. אמריקה היתה לה למין כף־הקלע. כל הבא למדינה זו, שמעה וגם האמינה, יהפך לגוי גמור, ויהודים נעשים עוד גרועים מגויים, כי באמריקה אין יהדות ויהדות ולמנהגי ישראל. ועל כל אלה היתה היהדות שלה דבקה בהוריה וקרוביה ולא יכלה להיות בלעדיהם אף רגע אחד. דבקה היתה גם בהעיירה שלנו, בכל נמוסיה וארחותיה. ובשום אופן לא נאותה להפרד מעליה ומחייה עם כל עניותם וצרותיהם. לך וטען עם יהודית כזו! ולא היתה לי ברירה אחרת, כי־אם להפטר מפניה וללכת בנפי לאמריקה ולבקש שם פרנסה, כי מה הוא היהודי בלי פרנסה, ומה היתה היהדות בלי פת לחם?

הן על פת לחם יפשע גם יהודי כשר. שבועות אחדים בטרם גרשי את אשתי ילדה לי בן זכר, ואני עזבתיה עם התינוק הרך, ואלך אל הארץ אשר כל היהודים נוהרים שמה לבקש לחם. ואין אני מתחרט כיום על אשר הלכתי אז לאמריקה, כי מצאתי בה את אשר בקשתי, ועוד יותר מאשר בקשתי. לא לבד פת לחם מצאתי באמריקה זו, כי־אם גם מעט כסף צברתי. לפי המושגים בעיירתי הנני כיום עשיר גדול. אמנם עבודתי היתה קשה, אך מי מהיהודים הפשוטים מביא את לחמו בלי זיעת אפים? באמריקה רבו עובדים עבודה קשה, אך העבודה היא לא לשוא. וכי עבודתי היתה קשה — תוכל לשער בנפשך: ירוק כמוני, הבא לאמריקה בלי כתב ולשון, בלי דעת מאומה ממנהגי הארץ, בלי אגורה בכיסו, יהודי שחוח ונדכה כמוני, שנגלה לבין היאנקים הבריאים והעליזים אזרחי המדינה, — יהודי כזה האם לא יסבול צרות ויסורים די שבעו? הן היושב במרומים הוא המנהיג את העולם, לא אני ולא גם אתה, ואם גזירה נגזרה מלפניו להענות — אין כל תחבולה להנצל מכל מיני תלאות ופגעים. אדרבה, אמור אתה, האם לא צדקתי? והאמן־נא לי, כי שבעתי באמריקה חרפות וגדופים גם משלהם וגם משלנו, כי ה„ירוק" הוא נרדף, בזוי ונבזה גם מהיהודים. אין מרחמים עליו אפילו בעל כלב מצורע. אולם נפש היהודי סובלת הכל במנוחה וכל עבודה קשה ושפלה תסכין. בשנה הראשונה לבואי ניו־יורקה עבדתי כל עבודה שמצאתי, לא נגעה נפשי גם בהיות עלי לנקות חוצות, וגם בעבודות יותר גרועות ומאוסות, לא יזכרו ולא יפקדו. באמריקה ראיתי גם מיהודים, רופאים, רבנים ומי שהיו עשירים במקומותינו עובדים עבודות נמבזות, ואין שם איתם לב, כל זמן שהם ירוקים ואת שפת הארץ לא ידעו. וכי מה אני מיוחס גדול מהם? וכאשר עזרני אלהים וקבצתי מפרוטה לפרוטה שקלים אחדים ובאוצרי היה גם עשר מיים אנגליות, אם גם משובשות, נעשיתי לרוכל. קמצתי מהוצאותי, חסתי על פחות משוה פרוטה וכתתי את רגלי, בכפרים רחוקים מן הישוב, מבוקר עד שעה מאוחרה בלילה, מדי יום ביומו, עד כי צברתי מאות אחדות במטבעות אז שבתי ניו־יורקה לסחור בה. ובהיותי טרוד ועסוק בפרנסתי כמעט שכחתי את בני יחידי, שעזבתיו בידי אשתי הגרושה. גם אם יש לפעמים שעיר פניו בניו־יורק, הנה השאון והרעש, המהומה והמבוכה ברחובות העיר הזו מבלבלים את הדעת, ומשכחים את הכל מלב. וגם כאשר הזכירה אותי הגרושה במכתביה אלי את ילדי ואת המחסור והעוני שהוא סובל בביתה, לא שמתי לב לזה ולא שלחתי אף שקל אחד לבני יחידי. וכה עברו עלי שמונה שנים בבהלה ורדיפה אחרי השקל. מקודם רציתי רק במנה, ואחרי כן במאתים, ואחרי כן באלפים, כמנהגו של עולם. ובשביל השקל שכחתי חובת אב לבנו יחידו, כי שכחתי גם את אלהי ואת תורתו הקדושה — וזהי אמריקה. אולם כשצברתי אלפים אחדים, התחלתי לחוש את הבדידות הניו־יורקית וצערי גדל מנשוא, בעקבות זכרון ילדי על לבי.

הן בידי יש כסף ובני יחידי נוגע מרעב. יאה אמות לפתע פתאום, — הן כולנו הננו בידי אלהים, ומי יודע מה נגזר עלינו, — מי זה יירשני פה באמריקה? הנני חי ככלב, וגם אמות ככלב, אמרתי בלבבי, ומה לי כספי? וכאשר התחזקו געגועי על בן־אוני, זכרתי גם את אשת־נעורי, אשר גרשתיה. הן נפשה צדקה ממני. כי מה חיי חיי באמריקה? הן חדלתי שם מהיות יהודי וחדלתי גם מהיות אדם. ופתאום נכנסה בי רוח אחרת: מכרתי את כל סחורותי, אמרתי „גוד־ביי" לאמריקה, ואני שב עתה לעירתי הקטנה. אחזיר את גרושתי, אבוא אתה עוד הפעם בברית־הנשואים ואהיה אב לבני. מעט כסף יש בידי — ואסחור בו בעיר־מולדתי, ואהיה יהודי ואדם בין יהודים ואנשים.

אנכי ששמעתי להדובר בי, מבלי הפסיקו אף בשאלה קטנה. והרוכל הלז ספר וספר, התנצל והתנצל לפני על חטאו לאשתו ולילדו. פירש ובאר, באר ופירש לפני כל ענין וענין לבדו, בהרחבה ובהמתקת דיניו, מדוע ולמה עשה כך ולא אחרת, כאילו ישב לפני על ספסל הנאשמים ומלפני משפטו יצא.

כל זה ששמעתי היו דברי־חול, מעשים שבכל יום, אבל כל אחד מספרם ומרגישם באופן מיוחד.

גְּאֻלַּת בָּבֶל וְהַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה לָבוֹא

מאת

ד"ר נחום סלושץ

—

א.

מלחמת הרוח בחומר.

גלגל החוזר הוא בדברי־ימי האדם. המאורעות הכבירים, אשר אירעו לרגלי מלחמת־העמים הגדולה שנגמרה זה עתה, דומים בתכונתם ובתוצאותיהם למקרים שקרו בימי מפלת בבל ובכבוש מיד פרס ובעלי־בריתו. כמו עתה כן אז נמצא עם ישראל בעצם המהפכה הכללית, שנמשכה כמה שנים; הוא היה, כמאמר נביא הדור ההוא, „עד לאומים ואור עמים, מבשר ישועה עד קצה הארץ". כמו עתה כן אז הביא שחרורם של העמים הנדכאים מעין הכשדים לידי תקוה לגאולת האומה העברית: שהרי הגולים על נהרות בבל יחשב בתולדות האדם כפרק הישיב בספר נצחונות הרוח על החומר, הצדק על הכח.

נבאר את דברינו במשל לקוח מתורת הטבע והאמנות החדשה.

בראשית היה החומר הדומם, או, כמו שקוראים לזה, כחות הטבע העורים. התוהו־ובוהו או הכאוס הפרימיטיבי מושל בארץ בלי מצרים ובלי חוקות ומעצורים. מטרלינק, בדברו על המלחמה הזאת, אשר בה ספרו כרכך בני ארצו הבלגיים, קרא לכחות האלה בשם הרצון של האדמה, או ממשלת הכח הגופני הבהמי והגשמי, שאין לפניו שום חוקים מוסריים או רוחניים. ואולם מעט־מעט התפשט הכח השני, הוא האלהים, שהיתה עצורה בחביון הטבע, את מעטה החומר ויהי לנפש חיה בעלת הכרה מוסרית ורוחנית, מעין שאיפה אל על, אשר התגלמה בצורתה הנשגבה ברצון האדם. מיום היות אדם על הארץ מתנגשים שני הכחות האלה בקרבו. לפעמים יגבר הגשמי ויכניע תחתיו את הרוח ואת השאיפה אל על, והעולם באורי [illegible]; ולפעמים יתפרץ הרוח בחיל, ינער מעליו את כבלי החומר המכביד עליו, והריהו מביא גאולה ושחרור לעולם.

הפסל הצרפתי רודין השכיל להראות לנו במראה את הפרצופים של התאצלות הרוח מן החומר בפסלים נפרצים ידועים בתכנם. הוא איננו עושה כפסלים שקדמו לו איננו צר צורה שלמה מסוימת ונבדלה מן הטבע אשר מסביב, — אלא דרכו היא לקבוע את התמונה, שהיא חצובה באבן, כמו שהוא תופס אותה בנקודת הפרצופים בתקופת התיצרותה והתפתחותה: הוא בורא נפשות חיות והושבות בעודן מחוברות לסלע, עד שהן דומות כאילו הן יוצאות ומתבדלות מתוך חוסר־הצורה, מתוך גוש־האבן נעדר הדמות והנפש. מצד האחד נראית צורה של חיים, של אצילות של האנושיות, ומצד השני עומד גוש־האבן הגדול כנכון להבליע את החיים. הפרצופים מתיבשים [illegible] תארם ויתחזרו לתוהו הקדמוני.

כאותם הפסלים של רודין נגיד את הדין מרמזת רצון החיים של האדם בכח השעבוד והמשיכה הגשמית של האדמה, אם־כל־חי. בראשונה גברה ממשלת כחה העור של האדמה על האדם; כשם שאין רחמים ואין רגש לפני הטבע הדומם, כך לא ידע האדם את חברו מבלי שעבר עליו רוח המושל: האב מושל כעריץ בבנו, ראש השבט התעמר בבני שבטו, וכולם יחדיו לחצו את שכניהם החלשים מהם. אפילו תורתנו, הבנויה כולה על האמונה בנצחון הרוח, אף היא מעידה, כי „לא ידון רוחי באדם בשגם הוא בשר" — חלק גשמי אחוז בחומר האדמה ומשועבד לה. ובמקום אחר היא אומרת: „כי יצר לב האדם רע מנעוריו".

וכשם שמושל חוק הכח בטבע, כך מושל בחברת האדם. כל ההיסטוריה של העמים הקדמונים איננה אלא שלשלת אחת ארוכה של עושק, חמס ושפיכות־דמים, אשר עוללו העמים הכובשים, ההולכים לרשת משכנות לא להם, להעמים הקטנים והחלשים מהם. אף גוי צדיק אחד, אף עם חלש אחד לא נמלט מתגרת רוח־המושל, יתאות הגזל והדמים, אשר עלתה עליהם; ולא עוד, אלא שהאמינו, כי כך נאה להם לעשות. הנביא חבקוק מצייר לנו תמונה בולטת מתכונת עם של כובשים, השוטף ועובר בעולם, בכח עור מכחות הטבע, כאחד האיתנים המשתררים בטבע: „כי הנני מקים את הכשדים, הגוי

המר והנמהר, ההולך למרחבי ארץ לרשת משכנות לא לו. איום ונורא הוא ממנו משפטו ושאתו יצא. וקלו מנמרים סוסיו וחדו מזאבי ערב, ופשו פרשיו; ופרשיו מרחוק יבואו, יעופו כנשר חש לאכול. כולו לחמס יבוא, מגמת פניהם קדימה, ויאסף כחול שבי. והוא במלכים יתקלס, ורוזנים משחק לו; הוא לכל מבצר ישחק ויצבור עפר וילכדה. אז חלף רוח ויעבור ואשם — זו כחו לאלהו".

התיאור הנשגב הזה מראה לנו את עם הכשדים המר והנמהר בתור עדר של חיות־טרף, אשר ימשול בו הרצון של האדמות, או כח־הטבע העור. השוו את הספורים האלה אל הציורים הנפלאים של גבורת הבהמות, הסוס הערוך למלחמה או הלויתן, זה איתן הטבע החי, אשר תמצאו בספר איוב, — ותראו כי משפט אחד לעמים הכובשים ולחיות הטורפות. כאלה כן אלה הם בבחינת „איום ונורא". אין הכשדים נזקקים לחוקי בני האדם: „ממנו משפטו ושאתו יצא" — כח הגבורה והשלטון נוסדו על „סוסיו הקלים מנמרים ועל פרשיו החדים מזאבי ערב". הכח המושל בנפשם דומה לאותו של „הנשר החש לאכול" — „כולו לחמס יבוא". ביתרון סוסיו ורוב רכבו אין העם הכובש מודה אפילו בזכות הקיום של בה אחרים זולתו: מכיון שהוא החזק והתקיף מכולם, הוא „במלכים יתקלס ורוזנים משחק לו". הכובש יודע, כי ברזל בברזל ירוע, וכי השלמה טכנית מעולה מתגברת על כל המכשולים, על כן — „הוא לכל מבצר ישחק ויצבור עפר וילכדה". ולא די בזה בלבד. אחרי שיתרון הדורבנים בכל הוא, אז „חלף רוחו ויעבור ואשם". הסימן העצמי של ממשלת הרוח, של רצון רוח האדם, הנשאה למעלה. הרי הוא חולף ועובר — אפילו לאלהים, אשר עשה בדמותו ובצלמו, הוא מיחס את התכונות האכזריות והתמסכניות, אשר על־פיהן יתנהג: „זו כחו לאלהו", אחרי שאלהיו עצמו הוא רק התגלמות של כח מכהות הטבע. אם רע אלהי השמש שמו, אם מולך שמו — אחת היא למאמינים בו. כשם שהשמש פעמים הוא טוב ומיטיב, ופעמים אין נסתר מחמתו והוא מביא פורענויות על האדם והחי — כך האלהות המתאימה לו הולכת בשרירות־לבה, ברצותה היא מיטיבה לעובדיה וברצותה היא רודפת אותם עד חרמה.

חבקוק היה אחד מנביאי הדור ההוא. ובאמת הביאה ההופעה הפתאומית־צפויה מראש של הכשדים הכובשים, אשר עד כה נחשבו לעם של פורעים ושודדי־ים, במבוכה גדולה את כל תלמידי הנביאים הראשונים. הם ראו בהתחדשות הממשלה הגשמית, שבאה אחרי מפלת אשור הגדולה, מעין סתירה של כל הבנין, אשר בנו נביאי ישראל במשך דורות רבים על יסוד הכרחיות נצחון הצדק והטוב בכל.

מימי אליהו ובית־מדרשו נבדלו הנביאים מראשי האלהים, הנגררים אחריהם, מעל יתר העם בזה שנשרשה בלבם הכרה ברורה של מציאות כח עליון, כולו רוחני, כולו מפשט ונאצל. אמנם רעיון האחדות והרגשת הצדק ... ... לבני ישראל גם לפני זה, אבל עד דעת

ההיא לא הוברר בהכרתם לעם לא הובלטה הנאת המאמינים באלהי ירושלים באמונות זרות, אשר שררו מסביב להם. בני מלכות אפרים היו נדונים, כשומרונים ובעלים למצרים, מעין אקלקטיזם דתי: את האלהים היו יראים ואת הבעל היו עובדים.

ואולם לגיעי ימים, שצר היה המקום לפשרנות הדתית הזאת, כי לא יכלה הארץ לשאת את שתי האדרויות יחדיו. כל זמן שהיתה ארץ־ישראל עניה ושפלה והעם היושב בה אכרים ורועים, היו נביאי האלהים ובני עדי־השדה העניים מוצאים להם אזנים קשובות בקרב ההמון. תורת המוסר והצדק, המיוסדת על שויון האדם לפני האלהים, היתה מתאמת להשקפת העם הפרימיטיבי בתנאי חייו, שהאכר ישב ... ישבת בטח, איש תחת גפני ותאנתו.

ואולם ההתבות המבות בית־עמרי והתרבות הטובה וחנוכי ההתחתנות עם אתבעל מלך צור התחילו להביא בכבודו את ארג בני הדעת והמעשים, אשר התפתחו בקרב בחירי האומה במשך כמה דורות. איזבל, שהיתה מלכה גדולה והכמה, היתה בתו (או בת בנו) של אתבעל מלך צור ... ... בים וביבשה. על־ידי ההתחתנותו עם אחאב ואחר־כך עם יהושפט (כי עתליה היתה בתה של איזבל והולכת בדרכיה) קוה מלך צור לחדש אימפריה עברית־כנענית גדולה על משואות ממלכת דוד ושלמה.

ההתקרבות בין בני צור ובני ישראל מיצאה מימי רבים. הצורים דברו בשפה עברית, חוקיהם ודרכי חייהם היו דומים לדרכי ישראל. אפילו בזמן מאוחר מזכיר הנביא עמוס את „ברית האחים", שהיתה קיימת בין צור וישראל. בני אפרים, שהיו נושקי רובי קשת, היו נשכרים בחיל הצורים, ועד זה רומז הנביא הושע באמרו: „אפרים כאשר ראיתי לצור שתולה בנוה ואפרים להוציא אל הורג בניו". הברית עם צור, המסחר שהתפתח בעקבותיה, השכר שהביאו שכירי הצבא לארצם — כל אלה הועילו הרבה להתפתחות העושר והחיים המותרות בשומרון, אשר היתה לעיר גדולה, עשירה, מלאה היכלי שן וארמונות (הושע, עמוס וישעיה). וברבות עושרם של חורי אפרים, נשאב רוחם ללמוד אל דרך אדירי צור המעטירה ... אדוני הבעל אלהי צור, סמל השמש, הגבור והשפע, ואת אלהי סיני וירושלים, העני והתמים, אלהי רוח והצנע, שכחו. איזבל, אשר ראתה בנצחון עבודת הבעל קשר אמיץ, שעתיד לקשר את בני ישראל אל צור מולדתה, התאמצה להגות מן המסילה את נביאי ה', אשר הלך אחריהם המון העם ואשר הגינו עליו מפני העושק והחמס של האפרתים והרועים אשר בגלעד, שמהם יצא אליהו, הרועים בצפון, שמהם יצא אלישע, הערים אשר ביהודה, הנודדים מבני רכב וגם מרצית השרים והחורים, כמו יהוא בן נמשי ועובדיהו.

נפש הנביאים יצאה רבה על התגברות אדוני הבעל ועל ביאת בני הבעל בנבוכי נחלת אבותם, ועל יותר מזה

התחמץ לבבם על השוד והחמס, אשר משל בארץ ורגלי ישפעתם. מעשר כרם נבות ואשר שנשבו בני מוכיחים, כי לב העם התמרמר על מעשי העול, שהיו שכיחים בכל ארצות קדם. ואולם רוח השלטון והאימפי־ריאליזם של המלכה האמיצה לא יכלו לשאת את בני ה„משיגעים" („עוכרי ישראל" אחאב כאשר קרא לנביאי ההם לנביאי־האמת), ומאיזבל היתה שומה, כי ירדפו ויעקרו מן השורש את תורת הנביאים, המיוסדה על הצדק והשויון הכללי.

בעת ההיא הופיע מערבות הגלעד איש נזיר לובש אדרת שער — איש קנא ונוקם כאלהיו, אשר אסף מסביב לו את שרידי בני הנביאים והקדיש מלחמת־תגרה על עבודת הבעל המגשימה ועל תגבורת ממשלת החומר בישראל. אליהו לא נשא פני איש ולא הדר פני מלכים. איזבל שראתה בפעולת הנביאים סכנה לכל מזימותיה המדיניות, התחילה לרדוף אותם עד חרמה.

זו היתה הרדיפה הראשונה, שהתעוררה נגד מקנאי לנאת דתיה. אמנם כבר היו רדיפות מעשה של רדיפה דתית במצרים, כי העביר אחד ממלכי פרעה (בשנות המאה הארבע־עשרה לפני הספירה) את כל האלים ממצרים ויאמר לעמו לעבוד את אטון אלהי השמש בלבד. ואולם ברדיפה הזאת לא היו יסוד הדתי בלבד, כי־אם מעין התחרות פשוטה. אמנם העביר מלך מצרים המתקן את האמונה ברבוי־האלהות והשליט במקומה אמונה באל אחד בלבד, אבל על־ידי התיקון הזה לא נשתנתה ההשקפה היסודית, אשר שררה בימי קדם ביחס אל האלים: אלהי השמש העלה על־ידי כך למעלה מכל כחות הטבע, אבל הוא בעצמו נשאר כח הטבע, עוד יאיתני, המושל על שאר הכחות הגשמיים. הרעיון ההפשטה של האלהות מן החומר או עבודתה מדין הטבע, וביחוד המושג עצמו של הרוחני המוחלט היה מוזר לכל העמים הקדמונים ממצרים ועד יון הפילוסופית.

ואולם מה שנעלם מבני הדורות ההם — הפירוש האמתי של המושג „אהיה אשר אהיה" — נתחדש בעת ההיא על־ידי אליהו וההולכים אחריו.

הפרק י"ט במלכים א' מספר לנו לפרטיו את פרטי המאורע הנהדר בתולדות התפתחות רוח האדם: עד כה נחשב אלהי ישראל לאדון הארץ, לאל המיוחד לארץ ישראל — לבטוי רצון הארץ המיוחדת לו; ואולם כאשר נהרגו כל הנביאים ונשפתה עבודת האלהים, ואליהו בעצמו נאלץ לברוח, דומה היה בעיני באיזה אופן עזב ה' את הארץ, והוא חי בארץ שאול כל אויב. בצר לו הלך הנביא במדבר „וישב תחת רותם אחת וישאל את נפשו למות ויאמר: רב עתה, ה', קח נפשי, כי לא טוב אנכי מאבותי".

קשה היה לנביא לפתור את שאלת הצדק והרשע. בראותו דרך רשעים צלחה, ועוד יותר היה קשה לו — מישוב ההרגל ומיישוב בני דורו להעמיד את אלהי ישראל מדין לארץ־ישראל. נדמה לו, כי אלהיו בעצמו

בכבודו, לא מצא עוד מקום מנוחה בארצו ובנחלתו. ובעת ההיא הרחיק הנביא הקנא ללכת עד הר חורב — המקום אשר בו נגלה אלהים ראשונה למשה אבי הנביאים. שם שאל את השאלה החמורה על מקור הרעה: „קנא קנאתי ליהוה אלהי צבאות, כי עזבו בריתך בני ישראל, את מזבחותיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב, ואותר אני לבדי, ויבקשו את נפשי לקחתה".

ואולם במדבר הזה, בשממה הנוראה והנוראית, נגלה עליו רוח חדש. אחרי התבודדו ארבעים יום בצירם של אצילות והפשטה נראו לו מדות אלהים האמתיים. אמנם מתחילה נגלו לפניו מראה אלהים כנראות לפני עובדי הבעל. אלהים הוא השוכן בטבע, מתגלה בכחות הטבע, פועל ועושה בעולמות. הוא ראה „רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה'" (ולא ה' בעצמו) — ואולם „לא ברוח יהוה; ואחר הרוח רעש — לא ברעש יהוה; ואחר הרעש אש — לא באש יהוה". ואז רק אז התחיל להבין את פשר השאלה. שהיתה מענה אותו: אינו דומה אלהי סיני לאלהי העמים. הוא אינו משותף לכחות הטבע, אינו נזקק להם ואינו מתלבש בהם. אלהי הרוחות והלבב הוא. מופיע הוא ב„קול דממה דקה" דוקא.

פירוש הציור הזה מתבאר לנו מספר איוב — זה הביאור הפילוסופי של תורת הנביאים, כאשר יתאר אליפז את רגע התגלות הנבואה, יאמר כדברים האלה: „ורוח על פני יחלוף, תסמר שערת בשרי. יעמוד ולא אכיר מראהו, תמונה לנגד עיני, דממה וקול אשמע: האנוש מאלוה יצדק, אם מעושהו יטהר גבר"...

החידוש הזה הוא אשר נתחדש לאליהו — לא ידע מעתה (ועמו הנביא שכתב את ספר מלכים), כי אין אלהי הרוח והצדק נזקק לארץ זו או פלונית. אין הוא קשור במדרש פלוני או ארמוני. אינו מתבטא בכח טבעי זה או אחר, — כי אלהי כל בשר, כל הכחות הוא, כי איננו משועבד לשום חוק גשמי. כי עומד הוא למעלה מחוקי הטבע, כי לא יראהו האדם, כי לא ידע מראהו, כי־אם בלבבו ובידיעותו יאזין את קול הדממה הדקה. לא ברצון ההמונים ובמדרגתם, המיישר על העולם בשם היחס העיוני באצילים.

כאשר נתבררה לאליהו ההכרה הזאת, „הליט פניו באדרתו" וישב לפקוד את שבעת האלפים בישראל, „כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו". בעזרת בני־עליה המעטים הקדיש מלחמה על האימפי־ריאליזם של איזבל ועל ההגשמה, שהשליטו כהני הבעל בישראל. הוא בטח מעתה בנצחון הרוח על החומר, שהוא נצחון הצדיקים על הרשעים. הוא העמיד במקומו לנביא את אלישע, אשר משח את יהוא בן נמשי למלך יעוררו להתפרץ מפני אדוניו בעזרת בני רכב וסיעתם. הנאמנים עם האלהים, והכית את חואל למרוד באדוניו הנכנע לצור ושומרון והרום את הבנין האימפיריאליסטי, אשר בנה אחאב לבית העריצה.

הרעיון היסודי, המונח בכל הספורים האלה, המיוחסים לאליהו הוא, כי מימין למדו אמוני ה' לעמוד בפני הרבים ועריצים ולהלחם את מלחמת הצדק והיושר בהתקוממם נגד שלטון רב אף הרבה נגד העושים הרעים בעיניהם. הרעיון הזה היא אשר נתן את הרוח ביד ישעיהו הנביא להכריז את הוריתו הנצחית ואת עם ירושלים כי לא יבוא צר ואויב אל העיר ולא יכבוש את שארית הפליטה. ובכל דברי הנבואה, היתה הבינה לעם להבין את הנביא ירמיה בדעותיו.

ואולם רעיון נצחון הרוח היבא עוד הפעם בנסיון בימי כבוש הכשדים, אשר הכזיבו את תקות העמים החלשים אחרי נפול מלכות אשור. למרות הבטחות ישעיהו כי הצדק והישרים ימשלו בעולם אחרי מפלת אשור, למרות ההכרה שהתפתחה באומה, כי עם ישראל הוא הצדיק מכל העמים, היו יראי ה' כנאשים ובאים בחטאים — הם נוכחו עוד הפעם לדעת כי ידרוך רגל הרשע בכל זה.

על מהומה זו יושב אחד מחוזי הגולה הוא מדבר ספר איוב, אשר ידבר לשאול את שאלת „צדיק ורע לו", ועל הציר הזה יסובו דברי כל נביאי דור הגולה למן ירמיהו ועד יחזקאל בראשם. הם התאמצו לנחם את הגולים, כי „תחת בשתם משנה כבוד ינחלו" מעשיהם כמו שאירע לאיוב באחריתו. הם הרבו להוכיח להם בראיות לקוחות מן החיים כי „אחרית גוים מדבר ציה וערבה". לאלה היושבים בבבל, העיר הגדולה והעצומה, אשר לא היה ערוך לתקפה ולעשרה, נשאו את המשא הנפלא הזה: „חומות בבל הרחבה ערער תתערער ושעריה הגבוהים באש יצתו"; כל עמל הגויים ורדיפתם אחרי הצלחה החומרית והגדולה הגשמית לא יועילו להם — „ויגעו עמים בדי ריק ולאומים בדי אש ויעפו". הרצון של האדם, אשר נשמה ורוח בו, עתיד להתגבר על כל המכשולים.

תגלות המרד ובכל צרות האומה נראו הנביאים כמצרף בור־הברזל אשר בו יבחן ישראל, כאיוב בשעתו, וממנו יצא מטוהר ומזוקק שבעתים. האמונה בנצחון הרוח על החומר וביתרון הצדק על הכח היא אשר הותירה לנו שארית הפליטה, והיא אשר עודדה את רוחם ורוח לישא אמונים לתורת הנביאים ולתקות הגאולה העתידה לבוא בשם ממשלת הצדק ונצחון הרוח. אמנם נואשו רבים מבני הגולה מתקוה, אבל כמעט לפתע־פתאום באו המאורעות הגדולים, הכרוכים בכבוש בבל על־ידי כורש מלך פרס, ועודדו את רוחם של נביאי התחיה בישראל של מבשרי התחיה בישועתו בדרך השבי מבבל.

חזון לאמים

(לאומי האדם — הנשיא ווילסון)

מאת

[illegible]

„לפני העם מראש־הפסים יצא הנשיא ווילסון בשרש ובענוה מאולם הקונגרס לשאת לו יד תחת כפת השמים ולקחת את מקומו בעתיד הנצחי".

ימי אחד — ואולי היותר גדול — מארכי המשפטים. שנכון להאר בהם אותו הרגע ההיסטורי, שבו קרא נשיא ארצות־הברית לפני נבחרי העם את תנאי הפסקת המלחמה ואת נאומו, שבו כלולים יסודות הסדרים החדשים, שהדי שוררים מעתה בעולם.

לפני נבחרי העם האמריקאי, שבו היית באותו מעמד, נבי הרביע את מחשבותיהם ורגשותיהם למאורע היסטורי זה והחזון העתיד, שניצוצותיו ניתזו מפיו הפשוט והנוהג של אותו המורם מעם; ואולם כל אחד מהם יכול לשאול ולהרגיש מעבר לבו ונפשו לו טפה אחרית מאותו מקור המחשבות הדתית והרגשית הנערים, שעוררו בו דברי הנשיא בהכנס לאזני העם.

„כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה". נשיא ארצות־הברית ווילסון נקבע בשמים החדשים לאור כוכב מזהיר, מעתה ולדורות. ולמאתי הנביא הוא מנבא לנו את חזון הלאומים.

כן הוא בעצמו קרא את תנאי הפסקת המלחמה, את דבר הנצחון הגדול: לא על־ידי שלוה, פן יחטא לאשם ביהירות יתירה, פן יגע בכבוד העם הנכנע: „יתמו חטאים מן הארץ" — חוטאים לא נאמר. גם „על חטא" ו„על חטאים" אסור לקרוא בריר רב, שהוא ילבייש את הנפש החוטאת — את הנפש, שהיא שרש אורך נפשער.

ואך גמר את קריאת התיבה, את התנאים הקשים, שנאלצו לרתק בהם את החיה שבאדם, אשר התפרצה ממסגרותיה, — והנה יחד עם העולם כולו הוא שואף ריח לרווחה, ובא להורות על בנין העולם בעתיד. ופה הקושי העיקרי הוא לא בהקמת הנהרסות, כי־אם בזה, שהרבה ממה שנשאר הולך ונהרס, ובמעט הכל צריך לבנות מחדש.

ובכן „קץ המלחמה בא". בא הקץ יותר מוקדם ובאופן היותר טוב ממה שקוינו. והלא כל העולם יודע, שהכחות שבאו מארצות־הברית הם שהכריעו את הכף. ואולם אין הנשיא משתמש ברגעים הגדולים האלו לדבר גדולות על עמו ועל ארצו; רק בדרך־אגב הוא מזכיר זאת, ושב ומתנשא לדבר על הענינים, שגורלו של העולם כולו תלוי בהם.

קץ המלחמה בא; והעיקר הוא, שבא הקץ לא למלחמה נוראה זו בלבד, כי־אם למלחמת העמים בכלל: „האימפריאליזם המזוין... הגיע עתה

אך קצה... מי יעלה עתה להשיבו לתחייה?" השיטה של "הבנין הצבאית", שהיה בכחה להפריע את שלום העולם בכל עת לדעת יחיד, הגיעה לידי שממה וחורבן".

ומעתה יהיה סדר העולם אחר לגמרי. כי הנה עד עתה, בכל הוד יקרו ובכל תקפו ההיסטורית, היו ממשלות עצמיות אחדות הולשות על גויים ועל עמים רבים גדולים. הן היו הנגידים המכריעים בעולם, ומהן שנתנו דברי עצמיות העמים הקטנים והלאומים החלשים מהן. הממשלות הגדולות היו מחלקות ביניהן את העולם ומלואו, ועם זה היתה כל אחת מהן שואפת לשלוט בכפה, באופן שכזה לא פסקו מעולם מזימות של מלחמה וכבוש; העולם כולו נמצא תמיד במצב של מלחמה, שהיתה נפסקת לזמנים ידועים, כדי שהצבאות יוכלו להתכונן למלחמה חדשה.

עתה שומעים אנו דברים ברורים, כי „הלאומים הגדולים, שהתחברו בכחותיהם להריסת הזדון, באו לידי אחדות גמורה במטרתם המשותפת להשכין שלום בעולם, — שלום שיתן ספוק לעולם כולו, הנכסף לצדק ויושר, בסדרים יותר טובים ונאמנים מאשר ההתחרות האינגואיסטית של הממשלות העצומות". ובטוח הנשיא ווילסון בבעלי־הברית המנצחים, „כי באים הם בדעה ברורה ובלב נכון לתת ספוק והגנה לחלשים ולהשוות את זכויותיהם הצודקות עם הזכויות של החזקים". שווי הזכויות — זוהי ערובת השלום היותר בטוחה ונאמנה.

לאות ולעדה על המטרה הגלויה של הלאומים הגדולים המנצחים לתת ספוק גם לחלשים היינו יכולים אולי להביא ראיה מזה, שבשעה שצבאות אמריקה, צרפת ואנגליה כבר היו קרובים אל הנצחון הגמור, נתנו באיזו כוונה את האפשרות לצבאות העמים החלשים להצטיין בשדה־המערכה. הנה כן חדשו וסדרו את צבאות סרביה להוציא את ארצם מידי כובשיה, והאחרים כאילו רק תמכו בידם; צבאות בלגיה לקחו מקום בראש במלחמות המכריעות לגרש את האויב מארצם; עם הנצחון המזהיר של צבאות האנגלים בארץ־ישראל ובסוריה הכריז המצביא הנאדר על השתתפות הגדוד העברי, שהגיע אז רק אל קצה החזית, ולערביים נתן את הכבוד להכנס ולכבוש את דמשק. ואגב גם לאיטליה ועזרו לה לענוד לראשה זר של נצחון בטרם תגמר המלחמה.

ואולם הנשיא נותן אות ומופת יותר ברור ויותר מעשי, הנראה גם לעין בלתי־מזוינת, כי „במועצת־המלחמה העליונה פה אחד להספיק מזון לעם ולמחסורם הנורא של התושבים בארצות המנוצחות באופן שמשפחותיהם ומרצם יהיו פנויים לעבודה הגדולה והקשה של שנויי החיים הפוליטיים". וזהו הסימן הטוב למהלך החדש בעולם הפנימי. עד עתה היו העמים המנצחים דורכים ברגל־גאוה את המנוצחים, לבל יוסיפו קום. „אוי למנוצחים!" — קרא הגרמני המנצח הראשון באירופה, וזה היה הדבר האחרון בכל פנות החיים. עתה נדמה כאילו המנצחים בעצמם אומרים: „אשרי המנוצחים", שבאו באו לידי חרות העמים, לידי שנויי יתרון העמים שבחייהם הפנימיים והצבוריים. ומפני שיודעים נאמנה, כי „הרעב הוא אב השגעון ולבו התכונה הרעה, המפריעה בעד הסדר הנכון בחיים", על כן קיימו וקבלו העמים המנצחים על עצמם להמציא את כל הדרוש לאלה שצריכים לבנות את חייהם מחדש.

ואין הלאומים הגדולים גומרים בזה חסד עם אחיהם הקטנים מהם; הם רק ממלאים בזה את חובתם האנושית; הם רק חדלו להיות בבחינת חיות טורפות והתחילו להכיר בכל לאום ולאום, שהוא בריה הדומה להם. האומנם כהגים יבלע עם את אחיו רק באשר הוא גדול ממנו במדה ובמשקל? והיה אם רק יחדלו לבלוע זה את זה — וגדלו והתחזקו כולם, והשתוו בערכם האישי והאנושי, ובשלל צבעיהם יתארו את תמונת־החיים הנפלאה. הלא יש, שקו אחד או נקודה אחת היא המבוקשת בחבלי יצירה מאת הצייר, כדי להשלים את התמונה הנהדרה ולפחת בה רוח חיים. „כי בנפול הממשלות הקודמות, שהיו מעיקות כחזון־בלהות על העמים אשר במרכז אירופה, ובא תחתן השנוי הגדול הזה".

אבל — „לא רק שנוי יבוא, כי־אם מהפכה".

ופה נוגע הנשיא ווילסון במיתר המתוח עתה בלב רבים; ואולי על זה רמז גם ה„ארי" שבחבורה, ראש הממשלה הצרפתית, קלימאנסו, באמרו: „נקל לנצח במלחמה, מאשר לנצח על השלום". הלא ברור הדבר, כי לא קיסרים ומלכים מעוטרים בלבד ירדו עתה מכסאותיהם, כי־אם גם מישרים רבים בלתי־מעוטרים, אישים ומעמדים, השולטים בעולם אך ורק בזכות ירושתם, או בכח החמרי אשר בידיהם, יאלצו לרדת עתה מגדולתם. עולם הפוך נראה במקומות רבים, „עליונים למטה ותחתונים למעלה". „והמהפכה הזאת לא תלבש במהרה צורה קבועה ומסודרת, כי־אם תכה גלים ותשטוף מקצוניות אחת לשניה", מעם לעם ומארץ אל ארץ. מכיון שניתנה רשות לעמים לתבוע את עלבונם מאת המושלים בהם לרעה, מי הוא אשר ישים את הגבול לים הזועף לאמר: עד פה תבוא, כל עוד לא נתבער כל הרע מקרב החברה הצבורית? „רבים כבר שואלים את עצמם: עם איזה שלטון אפשר יהיה לכרות את ברית השלום? על איזו הבטחות והתחייבויות נוכל להשען בעת בוא השלום?"

ומדבר הנשיא בהתגרותיהם לאומה. „כי אין להשיב בשעה זו תשובה מספיקה על השאלות [illegible]". ובכל זאת אינני מתחרט על שעזר להביא את העולם לידי כך ואינני רוצה לסגת אחור אף כחוט השערה: כדאי שיסבול העולם את חבלי הלידה של השלום העולמי והיושר הצבורי. ולא עוד, אלא ש„מקוה הוא למצוא תשובה מספקת בעתיד הקרוב; צריכים אנו רק להיות סבלנים, חזקי־אונים, ובעיקר [illegible] מסורים בדעותינו [illegible] התהוות [illegible] בנוגע לדברים [illegible] לעינינו". אין [illegible] דברי פוליטיקה ודיפלומאטיה, כי־אם חזון הרואה מתוך האמונה הקבועה בלבו בנצחון הצדק והיושר העולמי; מדבר הוא לעמו ומתכוון ליתר עמי העולם, הנשמעים לו עתה ומושפעים ממחשבותיו ודבוריו.

מאמין הנשיא ווילסון בכחות היצירה שבאנושיות. ואין הוא נבהל ומתיאש מזה, שהמכונה מתקלקלת לשעה „רוסיה האומללה תוכיח, כי אי־סדרים שוללים את עצמם ראשונה". ועוד לא פסה התקוה להציל גם עליבה זו מידי בניה־מחריביה, המקריבים אותה, בשוגג או במזיד, קרבן לאליליהם ונסיונותיהם האי־מוצלחים. „ואם גם בארצות אחרות תהיינה הפרעות ואי־הסדרים ישלטו לשעה, ובאו אחריהם דעה צלולה וימי עבודה ובנין, אם רק אנשים נעלים [illegible]".

אמנם רגש אנושי טהור ואמנית פדגוגית גדולה נחוצים לזה, שלא להפריע בעד ההתפתחות הטבעית, ואפילו אם אינה נעימה לשעה, ולעזור לכחות המתפרצים למצוא את הדרך הנכונה לפעולתם. דברים אלו נכון מורם־מעמים זה להורות ליתר משפחות העמים; הן קוראות לו, והוא אולי יעזוב לזמן־מה את עמו ואת ארצו, כדי להשתתף באספת השלום ולעזור לעמי העולם להיות למשפחה אחת גדולה וטובה, כי בטוח הוא בזה, „שהעתיד יהיה רק נחלתם של אלו, שיבינו, כי הם יורשי האנושיות".

[illegible] מוצא הנשיא „באותם העמים, שיצאו זה עתה מתחת סבלות ממשלת הזדון". הם, שסבלו במשך הדורות רבים מידי עושקיהם, יבינו להעריך גם את השויון והחופש של האחרים: „זכרת, כי עבד היית". הם, הנכספים לבנות את בתיהם הלאומיים, ידעו להוקיר את הסדר והבנין; הם יעשו את התיקונים הדרושים, מבלי להרוס את אשיות הברית; הם, החותרים אל החוף המקווה, ידעו לשמור על הספינות, שבהן הן יושבים. אלו הם אבנים שלמות, שאינן עלולות להתפורר בנקל, אבנים טובות לתקון העולם. על כן שם אליהם הנשיא את לבו באופן מיוחד ועוזר גם להתחברותם והתאחדותם. „ויש לי אמונה נאמנה, כי יודעים הם לבחור את הדרך, למשול ברוחם ולהסתגל לחיים של מנוחה ושלום".

ואולם לא נשכח גם אנו לשעה בשטף המהפכה, גם אז אל נתיאש כי־אם „עלינו להרבות בסבלנות [illegible] השער, שבלי שום ספק, יתעוררו וישובו לאיתנם". כך יועץ ומורה הנשיא לעמו ולעמי בריתו לכבוש את העולם בסבלנות, בחבה ובעזרת אחים, כי: „הכבוש בנשק הוא כבוש לשעה, והכובש את העולם בזה שמכירים בערכו הוא הכובש לדורות".*

אם כך הוא הדבר, הרי הנשיא ווילסון הוא הכובש היותר גדול לדורות רבים אחרינו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

[illegible] אגודת [illegible] באמריקה [illegible] ובוחים סוערים נתקבלו [illegible] לשלוח ועד [illegible] שיתחקה על [illegible] המיסדות הדתיים: [illegible] ציונית [illegible] במנעזמשא עם [illegible] באמריקה [illegible] וביחוד [illegible].

[illegible] שרה בימים האלה את הסכומים הללו: לטובת יהודי [illegible] דולאר, אל ועד העזרה הציוני בארץ־ישראל [illegible] דולאר, לטובת יהודי פולניה — [illegible] דולאר, לטובת יהודי ליטה — 50,000 דולאר, לטובת יהודי [illegible] 50,000 דולאר. הועד מודיע, כי אפשר כעת לשלוח [illegible]

[illegible] זו שנוסדה זה לא כבר בפילאדלפיה [illegible] בן אבי, הציר היהודי בחבורה, מסר מידעה, כי הציוניים נכונים [illegible] את הסכסוך עם יושבי הלבנון, הדורשים [illegible], אם גם הם יאותו לזה. יושבי הלבנון [illegible] שתמצא בהסותה של צרפת [illegible] כי ארץ־ישראל תמצא בהסותה של אנגליה.

[illegible] היהודים באנגליה מתעתד לפנות בשאלה אל היהודים באנגליה ובמושבותיה, שיחוו את דעתם בדבר עתידות ארץ־ישראל.

[illegible] הלורד מיכרו [illegible] ונדים ביהודים רבים מאית מכתבי־ברכה בשל השלום, שיביא גאולה לעמנו בארץ־ישראל. המלך גיאורג הביע באופן רשמי את תודתו [illegible] מצד מדינות־הברית.

— יהודי סאלוניקי של יון חגגו ברוב פאר את יום מלאות שנה למתן הכרזה הבריטית באספת־עם גדולה נאם ד"ר ליאפינאס מ[illegible] בפארלאמנט היוני, בדבר נצחון ממשלות־ההסכם, שנגרם להגשמת משאלותיהם הלאומיות של היהודים. אחרי־כן נערכה תהלוכה גדולה, שהשתתפו בה יהודים ויונים, עם דגלי ישראל.

— גם יהודי בלגיה חגגו את יום הזכרון של ההכרזה הבריטית בדבר לציוניזם אספת־עם, שנערכה בעיר [illegible] מתוך התרוממות־רוח נתקבלה החלטה להביע הכרת־טובה לממשלות אנגליה צרפת, איטליה וארצות־הברית על הסכמתן לבנות מרכז־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל, ולדרוש מאת אספת־השלום, כי תגלה את דעתה בעד מדינה עברית בארץ־ישראל, בעד לביון גמור של היהודים בכל הארצות ובעד לבייתיהם הלאומיות של אלה במדינות שהם יושבים בהן.

טוסיפות להגיע הנה ידיעות מחרידות בדבר פרעות נוראים ביהודים, שפרצו בערים רבות של גליציה, אונגריה, רומיניה ופולין. הפרעות הסבו גם קרבנות־אדם. על־פי בקשתם של ראשי ההסתדרות הציונית והועד היהודי האמריקאי, עושה עכשיו המחלקה המדינית של ממשלת ארצות־הברית חקירה־ודרישה בדבר, והיא נבונה לאחוז באמצעים היותר עזים כדי לעצור בפרעות. גם המיניסטריון הבריטי לענינים פרסם בנדון זה את בירור הדברים הבא:

„ידיעות על־דבר פרעות אנטישמיים בלאדשל הגיעו לממשלת הוד־מלכותו. אם ימצא, כי אמת בפי הידיעות האלה, תוכרח ממשלת הוד־מלכותו להתיחס בכל חומר־הדין למקרים כגון אלו, שיש בהם כדי להזק את כחות המהומה והאימות, המעמידים בסכנה את חיי התושבים בין נהרות הדניין והוולגה. נצחון החירות, אשר הושג זה עתה, אין לו כל קיום, אם יתגברו שוב הכחות, שנוצחו זה לא כבר, ויתגלו בצורות אחרות, שגם הן מתועבות לגבי עקרי החירות. מדינות־ההסכם וארצות־הברית מוכנות לעשות כל אשר בכחן כדי לקבוע יסוד נאמן לחיי מנוחה ותרבות, אבל הן תעזורנה רק לאותן הארצות, שיוכיחו במעשיהן, כי שואפות הן לסדר ולחיי ישוב. אם אחדים מן העמים שבמרכז אירופה יתנו חופש לתשוקות המהומות אשר להם, כי תשתולל, — אז לא תעשינה המדינות הדימוקראטיות שבמערב שום דבר, כדי לסייע לסדר־חייהם החדש. רק הכה התכינה בסבלנות ובאפס־פעולה מאוגס עד ישוב התנאים שיפתחו את הפתח להתחלת השלום".

— האנטישמיים בגרמניה מצאו עכשיו מקום להתגרר בו. הם מאשימים את היהודים, ובפרט את המיניסטרים היהודים במדינות־ההסכם, במפלת גרמניה. אולם השפעתם של האנטישמיים פוחתת והולכת. היהודים בגרמניה עומדים לימין הממשלה החדשה. רבים מהם תופסים בה כעת משרות מדיניות חשובות.

— המיניסטר הרומיני אריאן מסר מודעה בסינאט הרומיני, כי מחצית יהודי רומיניה כבר קבלה שווי־זכויות. בעת ובעונה אחת מבארים יודעי דבר ברומיניה, כי התאזרחותם של היהודים שם תמשך, לפי החוקים החדשים, שתים־שלש שנים, ואפילו אז ישארו בערך ששים אלף מהם מחוסרי זכות־אזרח.

טאקי יוניסקו, מנהיג מדיני מפורסם ברומיניה, גלה את דעתו במכתב אל אגודת היהודים האנגליים, כי כל היהודים שנולדו ברומיניה ומעולם לא בקשו חסות אצל ממשלות אחרות, ואפילו בשהיו אבותיהם אזרחי ארץ אחרת, דינם כדין רומיניים גמורים לכל דבר וזכות. עיקר זה, לפי דעתו, יושים קץ פעם אחת לשאלת־היהודים במדינת רומיניה. דבריו של יוניסקו עתה, לפני אספת־השלום, מתקבלים על הדעת כדברים רשמיים.

עם ליכוד הרפובליקות באוסטריה ובאונגריה נסתדרו בערים רבות שם מועצות של פועלים וחיילים יהודים. מועצות כאלה נוסדו בפראג, קיזינישטאט, אוטין ועוד. מיועצה של 6,000 חיילים יהודים בוינה כבשה את ליאופולדשטאדט, השכונה המזרחית של וינה. הממשלה מכירה במועצות האלה. הנהגת הדרכה בוינה נמסרה לידי מועצה יהודית לאומית.

הממשלה הרומית בגליציה הכירה את [illegible] היהודים לזכויות לאומיות, בנוגע לתרבות, לחינוך ולשפה היהודית ולזכויות לאומיות בבחירות בכלל.

מנהיגי ביהימיה מטיפים לעם, כי יתיחס בידידות אל היהודים, לפי שהשפעתם רבה על מדיניות־ההסכם. המנהיגים לא מבינים ליגצור בתנועה האנטישמית שנתגלתה בבוהימיה מאז שהחרדה משלטונה של אוסטריה.

הממשלה האוקראינית החליטה להוציא את היהודים מכלל שאר האזרחים. היהודים לא יתקבלו בצבא ועליהם יהיה לשלם מס מיוחד. בנגד זה הכירה הממשלה האוקראינית בזכויותיהם של היהודים בגליציה, ומכאן ולהבא ישתתפו בה באיכהם של אלו.

[illegible]

האנטישמיות והרדיפות על היהודים באונגריה מתחזקות מיום ליום. החרות לישראל במדינה ההיא מוחות בכל עוז נגד התועבות האלה והן קוראות לקונגרס כללי, שמטרתו תהיה להלחם באנטישמיות ובעד יעזור ליהודים שבכרי ערידי המלחמה.

אגודת הרבנות היהודית בליבור החליטה לשלוח אל אספת־השלום צירים מיוחדים שידרשו שם, כי כל הנערים, שנשבו היהודים בשעת המלחמה, יושבו להם. האגודה החליטה כמו־כן לשלוח שלוחים לאירופה ואמריקה, שיאספו חומר בדבר מצב היהודים בארצות המלחמה ויעבדו לטובת הרעיון היהודית הלאומית.

העסקן היהודי הידוע ווינאוור בפטרוגראד נבחר מאת מפלגת הקדטים בתור ציר אל אספת־השלום.

ממשלת הבולשביקים הפסיקה את הוצאת השבועון הציוני הרוסי „ראסוויט" שהיה יוצא בפטרוגראד.

מודיעים מרוסיה, כי התגלע קרע במפלגת ה„בונד". כמה מחברי הדרישים כי ישתתפו עם מפלגות יהודיות לאומיות אחרות בשעה שהדבר נוגע לשארית היהודית. ואולם המנהיגים מתנגדים לזה בכל כח. ובכן עומד ה„בונד" להתפרד לשתי פלגות: לאומית ובלתי־לאומית.

מושל הבל דון של רוסיה, מנהיג הקוזאקים הגנרל קראסנוב, גרש את היהודים מכמה מחוזות שבדבר ההוא [illegible] את הישיבה רק בערי הכפים והגנרלים.

היהודי הכם־המדינה אלבירט באלין בהאמבורג אבד את עצמו לדעת לרגל הכנעת גרמניה למדינות־ההסכם. המנוח היה ראש חברת־האניות המפורסמת „האמבורג־אמריקא ליניע", והוא בנה את הצי המסחרי והצבאי האדיר של גרמניה. באלין היה נאמן לעמו עד ימיו האחרונים.

כל הקהלות היהודיות באוסטריה ובאונגריה מחוות עתה עם גמר המלחמה, את דעתן בדבר ההכרזה הבריטית לטובת מרכז־בית לאומי בארץ־ישראל ובדבר זכויות לאומיות בארצות הגולה.

ידיעות אחרונות מספרות על הרצח והחמס, שהתחוללו בימים האחרונים על היהודים בפולניה אונגריה ברומיניה וגליציה.

הפרעות בפולניה נערכו בערי לבוב, בריסטאנוב, שאקיבה, דימבליבה ואבירצה ועוד הרבה ונמשכים בערים אחרות. בעיר ברוזשאנוב נהרגו תשעה יהודים, בסידליץ — ששה. הפורעים הם לפי רוב לגיונרים וחיילים פולניים.

בערים רבות באונגריה פרצו פרעות דומות ביהודים ורבים נרצחו. הציונים שם קוראים את היהודים לסדר פלוגות של הגנה עצמית, כדי להגן בפני עלילות [illegible]

[illegible]
בערי גליציה נעשו פרעות איומים וכמה יהודים הומתו. רבני גליציה פנו אל יהודי מערב אירופה בבקשה, כי יפעלו על ממשלותיהם להציל את יהודי גליציה מכליון.

התנועה הלאמית

ישיבה ציונית עולמית באמסטרדם.

ההסתדרות הציונית העולמית פותחת ישיבה בעיר אמסטרדם של צרפת. ישבה תהיה אכספת־השלום. הישיבה, שתמצא בהנהגתו של נחום סוקולוב, תמציא את כל הידיעות הנחוצות בדבר הציוניות, כשתעלה השאלה הזאת על פרק אכספת־השלום.

[illegible] בדבר מצב היהודים בפולניה ושאר ארצות. הישיבה הזאת תמצא [illegible]

* * *

[illegible]

בין ההחלטות, שנתקבלו בועידה המיוחדת של ציוני אנגליה [illegible] הכנסת, נתקבלה החלטה להביע תודה לד"ר חיים ווייצמאן ויתר [illegible]
בועידה השתתפו 200 צירים של ה־145 אגודות ומוסדות.

* * *

יום הדגל של הקרן הלאומית.

ביום א', 1 בדצמבר, בחג החנוכה, יערך בכל ערי ישראל שבאמריקה [illegible]

שונות

תנועת הקונגרס היהודי באמריקה

עם הפסקת־המלחמה נתעוררה מחדש תנועה עצומה לקרוא לאסוף את הקונגרס היהודי באמריקה, שחבריו כבר נבחרו זה שנה וחצי. [illegible] בכל תוקף, כי הקונגרס היהודי יתאסף ויקבע את הדרישות כנסת ישראל שבאמריקה מאת אכספת־השלום.

ביום א' שעבר נערך בניו־יורק, [illegible] הסוציאליסטית היהודית, ועידה מיוחדה, שבה השתתפו 701 צירים מאת 310 חברות והסתדרויות של פועלים וסוציאליסטים. הועידה החליטה, אחרי ויכוחים סוערים והתנגדות עזה מצד הלאומיים המשתייכים של תנועת הפועלים, ברוב־דעות להיות חלק בקונגרס היהודי ולשלוח אליו צירים [illegible] היהודים בכל מקום. בנוגע לשאלת ארץ־ישראל לא נתקבלה שום החלטה. נבחר ועד מיוחד, שתפקידו לעסוק בענינים יהודיים כלליים.

באותו יום א' היתה בניו־יורק ועידה של „התאחדות החברות [illegible] ארץ־ישראל [illegible]

[illegible] מאת הממשלה האמריקאית, כי תתאמץ להפסיק את הפרעות ביהודי פולניה ורומיניה ושאר ארצות מזרח אירופה. נתקבלו על־ידי ההחלטות ההשתתפות באופן אקטיבי בפקודי ההסתדרות הציונית.

ביום ב' שבוע זה נכנסו לאספה הצירים הניו־יורקיים של הקונגרס [illegible] לאסוף את הקונגרס בלא שום דחוי.

הועד הפועל הכללי של ההסתדרות הציונית באמריקה נקרא לישיבה מיוחדת לדון בשאלת הקונגרס היהודי, ואחר־כך פרסם בנדון זה את גלוי־הדעת הבא:

[illegible] 1917. חל שנוי כביר בסדרי־העולם. התהוה, כדברי הנשיא ווילסון, לא רק שנוי מדיני, אלא מהפכה. ראשית כל נשתנתה מן הקצה עד הקצה הפרספקטיבה של זכויות היהודים. שנית, תלויה השאלה החשובה של הקמת הריסותיהם של היהודים בארצות מזרח אירופה במעמד התנאים הכלכליים, העתידים להתגלות. בשני ענינים אלו [illegible] הקונגרס היהודי האמריקאי, לפי התכנית שנקבעה לפני שנה ומחצה. אבל הקונגרס היהודי מתעסק לא רק בתכנית הנוגעת בשאלה רבת־ערך זו; הוא גם משתעבד לטכסים מיוחד באפני הגשמת התכנית האמיתה. הוא מוגבל בקיומו ובבהסכמו. אלה הן הגבלות, שיש בהן כדי להניא את ההחלטה הנכונה בדבר שני ראשי־הענינים [illegible]

ביחוד הביא זמן־הבינים, שעבר מעת בחירות הצירים אל הקונגרס היהודי האמריקאי, תמורה יסודית הנוגעת באחריותם של [illegible] שגדלה והוקה ביותר. הכרזת־באלפור מכריחה את ההסתדרות הציונית לסגל את פעולותיה ונטיותיה בלא שום הסוס אל השנויים הריבולוציוניים והמהירים במאורעות העולם. היא צריכה להדגיש את כל תשומת־לבה אל ההתחייבויות הבין־לאומיות, המיתגנות מתוך האפשריות החדשות. בתור סניף להסתדרות הציונית העולמית אין ההסתדרות הציונית באמריקה יכולה לבוא בשום התקשרות, שיש בה כדי לעכב את פעולותיה בתור אחד מן האפוטרופסים, שהממשלות מסרו בידם את ההשגחה על עניני עם ישראל בארץ־ישראל בתור מולדתו הלאומי. ההשגחה הזאת צריכה להיות הגורם המכריע בכל צעדיה ויחוסיה בין לעניני ארץ־ישראל [illegible] מפורשות מפגיעה בזכויות היהודים בארצות הגולה. מן הצד השני הוכיחו ומוכיחים המאורעות, כי השנוי היסודי במפת אירופה מביא שאלות פנימיות מסוימות, הנוגעות לעם ישראל, בקרבה יתירה אל איפן פתרונה של השאלה הציונית.

[illegible] את ההסתדרות הציונית באמריקה [illegible] את התחייבויותיה הראשונות [illegible] הכרזת־באלפור ועל־ידי הרבכמה אל ההכרזה מצד מדינות־ההסכם. [illegible] להמצא בהסכם אל הכרזת־באלפור וכל הנוגע ממנה.

הועד הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה קבל את הידיעה, כי ההנהגה של הקונגרס היהודי האמריקאי תתאסף במהרה על־מנת להחליט בדבר קריאת הקונגרס. כשיודע יום האספה של ההנהגה יכנסו חברי הועד הפועל של ההסתדרות הציונית לישיבה מיוחדת, כדי לקבוע את התנאים, אשר לפיהם תשתתף ההסתדרות הציונית האמריקאית בקונגרס, בהסכם להתחייבויותיה הלאומיות אל העם היהודי. יום ההחלטה הזאת ידחה עד כמה שידרשו עניני הקונגרס כדי שיוכל הועד הפועל לכוון בקביעת החלטתו אל מאורעות־העולם המתחדשים תמיד ויחוסם אל עם־ישראל.

סוכננו מר דוד כהן, בא־כח „התורן", יבקר את ערי מדינת קוניקטיקוט.

אנו מבקשים את קוראי „התורן" להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת „התורן".

הנהלת „התורן".

טבלאות לכרך „התורן"

שנה רביעית

במערכת „התורן" נמצאות למכירה טבלאות לכרך „התורן" שנה רביעית (מארץ 1917 — פברואר 1918).

המחיר עם המשלוח 40 סנטים

הנחה לחותמי „התורן".

במערכת „התורן" נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן" (החדשי) שנה א', מכורך

המחיר $1.50 — לחותמי „התורן" $1.20

„התורן" (השבועי) שנה ג', מכורך

המחיר $3.50 — לחותמי „התורן" $2.50

„התורן" (השבועי) שנה ד', מכורך

המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

כל המחירים עם המשלוח

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א', ספורים וציורים, 318 עמודים, מכורך בד הדר, המחיר — — — — — 1.50
דו־לוקס — — — — — 2.00

2) „לוח־אחיעבר", שנה א', מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1.50
בכריכת בד יפה — — — 2.00

3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — .50

4) „התורן" החדשי, שנה א', מכורך יפה — — — — — — 1.50

5) „התורן" השבועי שנה ג', מכורך יפה, — — — — — 3.00

6) „התורן" השבועי שנה ד', מכורך יפה — — — — — 3.50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד נוימארק, בלתי מכורך .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — — .25

10) ב"נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פרידלנדר — — — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10

13) מזל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10

15) „חלום אביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05

16) א) השפה והתחיה, מאת ד"ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03

17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייזמאן — — — .02

20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — — .02

21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — — .35

24) „אונטער'ן שאטען פון חרמון" א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — 1.00

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — 1.25
בכריכה די־לוקס — — — — — 1.65

המחירים עם המשלוח.

דינה ברוך	חיים כהן

מאורשים

כסלו, תרע"ט. ניו־יורק.

חברים ב"בני עם חי".

טובה ברגר	ברוך פישמן

מאורשים

יום א', י"ג כסלו, תרע"ט. סן־פרנציסקה, קאל.

הנני מברך את ידידי היקר, הצעיר הנלהב והעברי המצוין, מר שלום כהן לנשואיו עם ב"ג מרת חנה סולומון. מי יתן ויבנו את ביתם, בית נאמן, בארץ האבות.

מאיר סלצר.

מעומק לבי הנני מברך בברכת מזל־טוב לחברי אליהו תפוחי לארושיו עם העלמה מרים לוין. ה' ימלא את כל משאלותיכם בארץ אבותינו.

עקיבא בן־עזרא.

מתקבלת החתימה על

לוח אחיעבר

שנה שניה

מאסף ספרותי עם תמונות וציורים

בהשתתפות טובי הסופרים העברים באמריקה ובחוץ־לארץ.

הלוח השני יצא בכמות ובחיצוניות כעין ה„לוח" הראשון.

החתימה מתקבלת תיכף.

מחיר הלוח על־ידי חתימה עליו למפרע, עם המשלוח, רק $1.10 ; מעבר לשיקאגו מערבה — $1.15.

מכורך — $1.60 ; מעבר לשיקאגו מערבה — $1.75.

מחירו הקצוב אחרי הופעתו $1.60 בלי כריכה ובכריכה $2.10 בלי המשלוח.

אנו מבקשים מאת טובי העברים בכל אתר ואתר להזדרז בחתימתם, כדי שנוכל להספיק להם את המאסף תיכף כשיצא מבית הדפוס.

הכתובת :

LUAH ACHIEBER

55 Fifth Avenue, New York, N. Y.

למורים השבים מעבודת הצבא

עשרים בתי הספר המאוחדים דבוסטון דורשים

ע ש ר ה מ ו ר י ם

מומחים ומנוסים בשיטה הטבעית.

השכר $87 לחודש.

(מי שהיו תלמידי בית מדרש גבוה יכולים להמשיך את למודם בבית המדרש הגבוה הארווארד שהנהו בקעמברידז. אחד מפרורי בוסטון). לפנות בכתב אל המנהל הראשי :

LOUIS HURWICH,

1000 Journal Building, Boston, Mass.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.